

Kohti systeemistä mallia - Varhaiskasvatuksen, perhepalveluiden ja lastensuojelun yhteistyön kehittäminen

Henna Aalto ja Emilia Vapaavuori

Laurea-ammattikorkeakoulu

**Kohti systeemistä mallia - Varhaiskasvatuksen, perhepalveluiden
ja lastensuojelun yhteistyön kehittäminen**

Henna Aalto ja Emilia Vapaavuori
Sosionomi
Opinnäytetyö
Toukokuu, 2021

Henna Aalto, Emilia Vapaavuori

Kohti systeemistä mallia - Varhaiskasvatuksen, perhepalveluiden ja lastensuojelun yhteistyön kehittäminen

Vuosi 2021

Sivumäärä 59

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää varhaiskasvatuksen, perhepalveluiden ja lastensuojelun yhteistyön tämänhetkistä toteutumista Somerolla. Opinnäytetyössä kartoitettiin, yhteistyön toteutumista, mahdollisia estäviä tekijöitä, kehittämiskohteita sekä systeemisen toimintamallin hyödyntämistä yhteistyön tehostajana. Tutkimusaineisto kerättiin sähköisesti Someron kaupungin oman Webropol-kyselyn avulla. Kysely lähetettiin jokaiselle Someron kaupungin varhaiskasvatuksen, perhepalveluiden ja lastensuojelun työntekijälle. Aineiston analysoinnissa käytettiin pääasiassa laadullista sisällönanalyysimenetelmää.

Kyselyyn vastasi 14 varhaiskasvatuksen työntekijää ja seitsemän perhepalveluiden sekä lastensuojelun työntekijää. Opinnäytetyössä ilmeni, että yhteistyö koostui pääasiassa yhteistyöpalavereista sekä ilmoitusten tekemisestä. Tämänhetkinen yhteistyö koettiin pääasiassa vähäisenä. Varhaiskasvatuksen henkilöstö koki yhteistyön parempana kuin perhepalveluiden ja lastensuojelun työntekijät.

Opinnäytetyössä nousi esiin, että työntekijät kokivat yhteistyötä estäviksi tekijöiksi muun muassa tiedonkulkuun liittyvät tekijät. Vastajat kokivat yhteistyön kehittämiseksi olevan halukkuutta. Vastajat toivat esiin ideoita yhteistyön kehittämiseksi, kuten lastensuojelun ja perhepalveluiden yhteyshenkilö sekä yhteisten sääntöjen ja toimintatapojen luominen yhteistyölle. Lastensuojelun ja perhepalveluiden työntekijät kokivat, että systeemisen mallin mukaiseen työskentelyyn olisi hyvä ottaa varhaiskasvatuksen asiantuntija mukaan, ja heillä kaikilla oli yhteinen näkemys siitä, että varhaiskasvatus on iso osa lapsen systeemiä.

Asiasanat: varhaiskasvatus, perhepalvelut, lastensuojelu, moniammatillinen yhteistyö, systeminen malli

Henna Aalto, Emilia Vapaavuori

Towards the Finnish Systemic Practice Model - the development of the cooperation of early childhood education, family services and child welfare services

Year 2021

Pages 59

The purpose of this thesis was to discover the current situation of cooperation between early childhood education, family services and child welfare services in the city of Somero. The realization of the cooperation, potential inhibitory factors, development objectives and the utilization of the systemic practice model as a cooperation booster were surveyed in this research. Research material was collected electronically using Somero's own Webropol-survey. The survey was sent to every employee working in Somero's early childhood education, family services and child welfare services. The research material was analyzed by a qualitative content analysis.

14 early childhood education employees and in total seven employees of family services and child welfare services answered the survey. It turned out in the research, that the cooperation mainly consisted of cooperation meetings and submitting child welfare notifications and was at that time experienced as low. Employees in early childhood education found the cooperation to be better than the employees in family services and child welfare services.

According to this thesis, the employees experienced for example factors related to communications that inhibited the cooperation. The respondents felt that there is a need for the development of the cooperation. They brought up ideas to develop the partnership, for example a contact person in family services and child welfare services and creating common code and methods for the cooperation. Child welfare and family services employees thought that they would like to have a professional person of early childhood education present when working according to the systemic practice model. They all had a common view of early childhood education being an important part of a child's system.

Keywords: early childhood education, family services, child welfare, multi-professional cooperation, systemic practice model

Sisällys

1	Johdanto.....	6
2	Palvelut perheille	7
2.1	Varhaiskasvatus.....	7
2.1.1	Varhaiskasvatuksessa tarjottava tuki	9
2.1.2	Ilmoitusvelvollisuus varhaiskasvatuksessa.....	10
2.2	Perhepalvelut	11
2.2.1	Perhepalveluiden prosessin kulku ja tukimuodot	12
2.2.2	Yhteydenotto sosiaalihuoltoon	13
2.3	Lastensuojelu	14
2.3.1	Lastensuojeluprosessi	15
2.3.2	Tiedonsaantioikeus ja salassapitovelvollisuus	16
2.4	Perheiden palvelut Somerolla	17
3	Moniammatillinen yhteistyö	18
3.1	Hyvän moniammatillisen yhteistyön edellytykset	19
3.2	Moniammatillista yhteistyötä estävät tekijät	20
3.3	Aikaisempia opinnäytetöitä aihealueen moniammatillisesta yhteistyöstä	21
3.4	Systeminen malli moniammatillisen yhteistyön kehittäjänä	22
4	Opinnäytetyön tavoite, tutkimuskysymykset sekä toteutus.....	24
4.1	Tutkimusmenetelmä	25
4.2	Aineiston keruu ja kuvaus.....	26
4.3	Aineiston analysointi.....	27
4.4	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus.....	29
5	Tutkimustulokset	30
5.1	Työntekijöiden kokemuksia tämänhetkisestä yhteistyöstä sekä yhteistyötä mahdollisesti estävät tekijät	30
5.2	Työntekijöiden näkemyksiä yhteistyön kehittämisestä	35
5.3	Systeminen malli yhteistyön tehostajana	37
6	Johtopäätökset	38
7	Pohdinta	41
	Kuviot	48
	Taulukot	48
	Liitteet	49

1 Johdanto

Varhaiskasvatuksella on suuri merkitys kaupungin tarjoamana, perheiden hyvinvointia edistävänä ja lastensuojelun ennaltaehkäisevänä palveluna. Varhaiskasvatuksen ammattilaiset viettävät lapsen kanssa valtaosan päivästä ja tuntevat lapsen hyvin. Perheiden ja varhaiskasvatuksen ammattilaisten välille muodostuu monesti luottamuksellinen vuorovaikutussuhde, mikä usein helpottaa vaikeidenkin asioiden puheeksi ottamista. Varhaiskasvatuksen ammattilaisten tietämystä ja tuntemusta lapsesta sekä hänen kehitysvaiheistaan voitaisiin yhteistyötä kehittämällä jakaa myös perhepalveluiden ja lastensuojelun ammattilaisille. Perhepalveluilla ja lastensuojelulla taas on tietoa erilaisista palveluista, sekä osaamista ja menetelmiä, joilla lasta ja perhettä voidaan erilaisissa tilanteissa tukea. Tämän tiedon ja osaamisen jakaminen varhaiskasvatukseen on tärkeää, jotta lasta osataan tukea arjessa oikealla tavalla, ja jotta perhettä osataan ohjata oikeiden palveluiden piiriin. Opinnäytetyön pyrkimyksenä onkin herättää pohtimaan, miten eri ammattilaisten osaamista voidaan jakaa ja hyödyntää jatkossa paremmin.

Tässä opinnäytetyössä käsitellään varhaiskasvatuksen, perhepalveluiden ja lastensuojelun yhteistyötä Someron kaupungissa. Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää henkilöstön kokemuksia ja ajatuksia yhteistyöstä ja sen kehittamisestä. Lisäksi kartoitettiin henkilöstön ajatuksia siitä, miten lastensuojelun ja perhepalveluiden käytössä olevaa systeemistä mallia voidaan hyödyntää toimijoiden yhteistyön kehittämisessä. Tutkimus toteutettiin kyselytutkimuksena, jonka vastaajina toimivat kaupungin varhaiskasvatuksen, perhepalveluiden ja lastensuojelun työntekijät.

Opinnäytetyön työelämäkumppanina toimi Someron kaupunki. Somero on varsinaissuomalainen pieni kaupunki, jonka väkiluku oli vuonna 2019 noin 8700 henkeä (Tilastokeskus 2020). Someron hyvinvointiraportista 2019 (2020) käy ilmi monia positiivisia asioita lapsiin ja lapsiperheisiin liittyen: Kaupunki on ollut mukana 5-vuotiaiden maksuttoman varhaiskasvatuksen koekielussa, ja perhetyöntekijä on jalkautunut työskentelemään päiväkodeissa. Lakisääteisten palvelujen lisäksi Somerolla työskentelee lapsiperheiden kodinhoitaja ja neuvolassa perhetyöntekijä, ja avoin päiväkotitoimi ja vanhemmuusryhmät ovat aloittaneet toimintansa. Raportin mukaan yhteistyö varhaiskasvatuksen ja opetus-, nuorisotoimien ja sosiaalitoimien välillä on hyvää.

Huolenaiheita Somerolla ovat laskusuunnassa oleva väkiluku sekä väestön vanhusvoittoisuus. Lasten määrän laskun ennustetaan olevan rajua tulevien vuosien aikana. Lisäksi huolta herättää muun muassa lastensuojeluilmoitusten ja yhteydenottojen sekä kodin ulkopuolisten sijoitusten lisääntyminen. (Someron hyvinvointiraportti 2019 2020.) Valtaosa somerolaisista varhaiskasvatusikäisistä lapsista on varhaiskasvatuksen piirissä, mutta varhaiskasvatuksesta

tehtyjen lastensuojelu- ja huoli-ilmoitusten määrä koettiin Somerolla vähäiseksi. Yhteistyön kehittämiseksi uskottiin olevan tarvetta, ja sen ajateltiin mahdollistavan perheiden tukeminen varhaisemmassa vaiheessa. (Sorokin 2020.) Opinnäytetyöstä haluttiin selvitys, joka toimii kaupungin oman kehittämistyön pohjana.

2 Palvelut perheille

Tässä luvussa määritellään varhaiskasvatuksen, perhepalveluiden ja lastensuojelun käsitteet sekä avataan niiden keskeiset tehtävät ja tavoitteet. Luvussa kerrotaan myös varhaiskasvatuksesta ennaltaehkäisevänä lastensuojelutyönä, tukipalveluista, joita varhaiskasvatuksessa tarjotaan sekä varhaiskasvatushenkilöstön ilmoitusvelvollisuudesta. Perhepalveluiden osalta käsitellään prosessin kulkua ja erilaisia tukimuotoja, sekä kerrotaan, miten sosiaalihuoltoon voi ottaa yhteyttä. Lisäksi luvussa käsitellään lastensuojeluprosessia sekä lastensuojeluviranomaisten tiedonsaantioikeutta ja salassapitovelvollisuutta. Lopuksi luvussa käydään läpi edellä mainittuja aiheita Someron kaupungin osalta.

Lapsille, nuorilla ja perheille tarjotaan Suomessa monenlaisia peruspalveluita. Äitiys- ja lastenneuvolat, kasvatus- ja perheneuvonta, varhaiskasvatus, esiopetus, oppilashuolto, aamu- ja iltapäivätoiminta, lastensuojelu, adoptioneuvonta, terveyspalvelut sekä perheoikeudelliset palvelut ovat kaikki perheille tarjottuja palveluita, joilla pyritään tukemaan vanhempia näiden kasvatustyössä ja edistämään lasten hyvinvointia. Kuntien lisäksi palveluita tarjoavat monet järjestöt, yksityiset toimijat ja seurakunnat. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2021b, Terveystieteiden tutkimuskeskus 2019b.)

2.1 Varhaiskasvatus

Vuonna 2015 voimaan tullessa varhaiskasvatuslaissa päivähoiton käsite korvattiin varhaiskasvatuksen käsitteellä. Varhaiskasvatus on määritelty varhaiskasvatuslaissa pedagogiikkaa painottavana, tavoitteellisena sekä suunnitelmallisena lapsen hoidon, kasvatuksen ja opetuksen muodostamana kokonaisuutena. (Heinonen ym. 2016, 20-21.)

Varhaiskasvatuslain (540/2018, 3§) mukaan varhaiskasvatuksen tehtäviä ovat lapsen kasvun, kehityksen, terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen sekä oppimisen tukeminen. Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen, syrjäytymisen ehkäisy ja osallisuuden vahvistaminen ovat niin ikään laissa säädettyjä varhaiskasvatuksen tehtäviä. Varhaiskasvatus tukee lapsen huoltajia näiden kasvatustyössä ja tarjoaa vanhemmille mahdollisuuden työssäkäyntiin tai opiskeluun (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 14). Varhaiskasvatuksella katsotaan olevan suuri merkitys lapsen oikeuksien turvaamisessa sekä lapsen edun edistämisessä. Lapsen

edun toteutuminen edellyttää kokonaisvaltaista lapsen oikeuksien huomioimista. Laadukkaalla varhaiskasvatuksella toteutetaan muun muassa seuraavia lapsen oikeuksia: lapsen kouluvalmiuksien ja oppimisen tukeminen, vanhempien ja perheen tukeminen sekä lapsen kehityksen ja hyvinvoinnin kokonaisvaltainen tukeminen. (Heinonen ym. 2016, 148-149.)

Varhaiskasvatuksen järjestäminen on kunnan vastuulla. Kunta voi järjestää varhaiskasvatus toiminnan itse tai hankkia palvelut toiselta palveluntuottajalta. Varhaiskasvatusta tulee järjestää sellaisin toimintamuodoin ja aukioloajoin, jotka vastaavat kunnassa olevaa tarvetta. Varhaiskasvatusta voidaan järjestää päiväkotitoimintana, perhepäivähoidon muodossa tai avoimena varhaiskasvatuksena. Varhaiskasvatuksen toteutuminen säädösten ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan on varhaiskasvatuksen järjestäjän vastuulla. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 14.) Lapsen osallistuminen varhaiskasvatukseen on vapaaehtoista ja lapsen osallistumisesta varhaiskasvatukseen päättävät hänen huoltajansa. Lasten varhaiskasvatukseen osallistumista pyritään lisäämään muun muassa maksuttomalla varhaiskasvatuksella, sillä varhaiskasvatuksella katsotaan olevan oleellinen vaikutus lapsen sosiaalisten taitojen kehityksessä sekä vertaissuhteiden muodostumisessa (Heinonen ym. 2016, 34-35, 67-68).

Varhaiskasvatuksen kehitys on ollut vuosien kuluessa merkittävää: 1930- ja 1940-luvuilla toiminta oli lastensuojelupainotteista, kun taas 1960-luvulla päivähoito alkoi vastata kaupungistumisen ja naisten työssä käymisen myötä kasvaneeseen lastenhoidon tarpeeseen. 1980-luvulla alettiin painottaa päivähoiton kasvatuksellista puolta. Samansuuntainen kehitys on edelleen jatkunut ja päivähoidosta on tullut korkeatasoista, kaikille lapsille kuuluvaa varhaiskasvatusta. 2010-luvulla päivähoitolakia uudistettiin ja se muuttui varhaiskasvatuslaiksi, ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteita uudistettiin. Vuonna 2013 varhaiskasvatus toiminta siirtyi sosiaaliministeriön alaisuudesta opetus- ja kulttuuriministeriön alaisuuteen (Eerola-Pennanen, Vuorisalo & Raittila 2017, 17-20).

Varhaiskasvatuslain (540/2018) 23 pykälän mukaan jokaiselle varhaiskasvatuksessa olevalle lapselle laaditaan oma yksilöllinen varhaiskasvatussuunnitelma, jossa tulee huomioida lapsen etu sekä tarpeet. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan muun muassa tavoitteet, joilla tuetaan lapsen hyvinvointia, kehitystä ja oppimista, sekä toimenpiteet, jotka vaaditaan tavoitteiden toteuttamiseksi. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2018, 9-11) mukaan lapsen varhaiskasvatussuunnitelman avulla myös arvioidaan asetettujen tavoitteiden toteutumista. Varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan tarpeiden ja tavoitteiden lisäksi lapsen vahvuuksia sekä kiinnostuksen kohteita, suunnitelman tekoon osallistuneet asiantuntijat sekä päivämäärä, jolloin suunnitelma on laadittu sekä tarkastettu. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan tulee kirjata myös tieto siitä, milloin suunnitelma tulee tarkastaa seuraavan kerran. Suunnitelma tulee tarkistaa aina kun sille ilmenee tarvetta, mutta vähintään kerran vuodessa. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on salassa pidettävä asiakirja, mutta henkilöillä, jotka

vastaavat lapsen varhaiskasvatuksesta sekä henkilöillä, jotka osallistuvat lapsen tuen tarpeen arviointiin on salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus lapsen varhaiskasvatuksen kannalta välttämättömään tiedon vaihtoon keskenään. Tämän tietojen vaihtamisen keskeisenä tavoitteena on turvata lapsen varhaiskasvatuksen toteutuminen lapsen edun mukaisesti.

Varhaiskasvatus nähdään ehkäisevänä lastensuojeluna sen toteuttaessa omaa perustehtäväänsä. Lapsen vanhemmat, muut perheenjäsenet sekä lähipiirin aikuiset ovat keskeisessä roolissa lapsen oikeuksien toteutumisessa, mutta myös perheen ulkopuolisista kasvuympäristöistä, kuten varhaiskasvatuksesta tulevat aikuiset ovat pienelle lapselle merkittäviä. Valtaosa pikkulapsiperheistä kohdataan varhaiskasvatuspalveluiden piirissä ja varhaiskasvatuksesta onkin tullut yksi lapsuuden keskeisistä osa-alueista. Varhaiskasvatuksen, kuten lastensuojelunkin tavoitteena on lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistäminen. Lapsen kehitykseen, kasvuun ja oppimiseen liittyvien tuen tarpeiden tunnistaminen varhaisessa vaiheessa sekä lapsen tarvitseman tuen turvaaminen on keskeistä varhaiskasvatuksessa, kun puhutaan varhaiskasvatuksen ennaltaehkäisevästä roolista. (Heinonen ym. 2016, 151, 180).

Vanhempien hyvinvointi heijastuu lapsen hyvinvointiin vanhempi-lapsi-suhteen kautta. Lapsi voi oireilla ihmissuhdeongelmia ja pahoinvoivia vanhempiaan monin eri tavoin, esimerkiksi masennuksena tai käytöshäiriönä. Tämän kaltaisissa tilanteissa turvaa, tukea ja pysyvyyttä voidaan luoda sekä lapsille että vanhemmille varhaiskasvatuksen päivittäisillä rutiineilla ja ihmissuhteilla. (Mykkänen & Böök 2017, luku 4.) Varhaiskasvatuksessa tulee ajoittain eteen tilanteita, joissa varhaiskasvatuksella ei ole enää keinoja auttaa perhettä, ja apua sekä tukea tarvitaan muilta lapsi- ja perhepalveluilta. Tällaisissa tilanteissa varhaiskasvatuksella on edelleen tärkeä rooli toimia perheen tilanteen eteenpäin viejänä sekä ennen kaikkea toimia huolien esiintuojana. (Heinonen ym. 2016, 184.)

2.1.1 Varhaiskasvatuksessa tarjottava tuki

Lapsen hyvinvointia, kehitystä ja oppimista voidaan edistää oikein suunnatulla ja mahdollisimman varhain annettavalla tuella. Tavoitteena on ehkäistä lapsen ongelmien mahdollinen muodostuminen ja kasvaminen. Kehityksen ja oppimisen tuki nähdään osana laadukasta varhaiskasvatustoimintaa, joka kuuluu tarvittaessa jokaiselle lapselle. Lapsen tarvitsema tuki muodostetaan vastaamaan lapsen yksilöllisiä tarpeita. Varhaiskasvatuksessa tukea annettaessa noudatetaan inklusion periaatetta, jolloin lapsen tarvitsema tuki järjestetään osana jokapäiväistä varhaiskasvatustoimintaa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 54-55.) Inklusion toteutumisessa tärkeää on vertaisryhmässä toimiminen ja sitä kautta muilta lapsilta saatu malli sekä muiden hyväksyntä. Vertaisryhmässä aikuisen ohjauksessa lapsi oppii monenlaisia sosiaalisissa suhteissa tarvittavia taitoja. (Alijoki & Pihlaja 2017, 272-273.)

Havainnointi ja arviointi ovat tärkeitä varhaiskasvatuksessa käytettäviä menetelmiä, joiden avulla saadaan tietoa lapsista, suunnitellaan lapsiryhmän toimintaa ja asetetaan lapsille yksilöllisiä tavoitteita. Arvioinnin ja havainnoinnin myötä pystytään myös vahvistamaan lapsen kehitystä ja oppimista, ja lapsessa voidaan havaita mahdollinen tuen tarve. (Heikka, Hujala, Turja & Fonsén 2017, 56-62.)

Varhaiskasvatuksessa tarjotaan kaikille lapsille yleistä tukea ilman erityistä päätöstä tai tutkimuksia. Tehostetusta tuesta puhutaan silloin, kun lapselle tarjotaan tukea säännöllisesti tai monia tukimuotoja samaan aikaan. Tehostetun tuen toteuttamiseksi lapselle tehdään pedagoginen arvio ja oppimissuunnitelma. Kolmas varhaiskasvatuksessa tarjottava tuen aste on erityinen tuki, jota tarjotaan, kun lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tavoitteita ei vähäisemmällä tuella saavuteta, tai lapsi tarvitsee tukea vamman tai sairauden takia. Tehostettua tai erityistä tukea voidaan tarjota myös, kun lapsella havaitaan lastensuojelun tarve. (Alijoki & Pihlaja 2017, 266-267.) Varhaiskasvatuksessa lapselle annettava tuki voi sisältää rakenteellisia, pedagogisia tai muita lapsen hyvinvointia tukevia järjestelyjä. Varhaiskasvatuksessa tehtävät muutokset liittyen henkilöstön mitoittamiseen tai lapsiryhmän kokoon ovat rakenteellisia järjestelyjä. Pedagogisia järjestelyjä voivat olla esimerkiksi kuvien, viittomien tai erilaisten apuvälineiden käyttäminen varhaiskasvatustoiminnan arjessa. Muilta kuten esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoilta saatu konsultaatio tai ohjaus on muita järjestelyjä, joilla tuetaan lapsen hyvinvointia. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 57.)

2.1.2 Ilmoitusvelvollisuus varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuksen työntekijää sitoo lastensuojelulain (417/2007) 25 pykälän mukainen velvollisuus salassapitosäännösten estämättä ilmoittaa havaitsemastaan lapsen hoidon tai kehityksen vaarantumisesta kunnan sosiaalihuollolle, jotta lapsen lastensuojelun tarve selvitetään. Myös sosiaalihuoltolain (1301/2014) 35 pykälässä säädetään, että muun muassa varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on velvollisuus ottaa yhteyttä sosiaalihuoltoon henkilön tuen tarpeen arvioimiseksi, jos herää epäily henkilön sosiaalihuollon tarpeesta.

Ilmoitusvelvollisuus koskee henkilöä silloin, kun tämä on työtoiminnassaan saanut tiedon lapsen vaarantumisesta. Vapaa-ajalla tai vapaaehtoistyössä toimiessa ilmoitusvelvollisuutta ei muodostu, mutta tällöinkin henkilöllä on oikeus tehdä ilmoitus salassapitosäännösten estämättä. (Räty 2019, 208-212.) Ilmoitusvelvollisuus koskee niin vakituudessa ja määräaikaisessa työsuhteessa olevia kuin sijaisia ja itsenäisiä ammatinharjoittajiakin. Lastensuojeluilmoitus on aina tehtävä viipymättä ja henkilön, joka havaitsee mahdollisen lastensuojelun tarpeen, on tehtävä ilmoitus itse. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2021b.) Ilmoitus on tehtävä, vaikka lapsen huoltaja kieltäisi ilmoituksen teon. Ilmoitusvelvollinen ei voi tehdä ilmoitusta anonyymisti asianosaisten oikeusturvan takia. (Räty 2019, 204-216).

2.2 Perhepalvelut

Perhetyö ja perhepalvelut ovat laajoja ja monin tavoin jaoteltavia käsitteitä. Rönkkö ja Rytönen (2010, 27-28) toteavat, että kaikenlaista perheiden kanssa tehtävää yhteiskunnallisten palveluntuottajien tekemää työtä voidaan sanoa perhetyöksi. Perhetyötä tehdään monenlaisissa toimintaympäristöissä ja sen parissa työskentelevät erilaiset ammattiryhmät ja ammattinimikkeet. Perhetyö voidaan jaotella järjestäjän mukaan esimerkiksi kuntien sosiaalitoimien perhetyöksi, neuvoloissa tai päiväkodeissa tehtäväksi perhetyöksi tai seurakuntien tai järjestöjen järjestämäksi perhetyöksi. Perhetyö voidaan jaotella myös erilaisiin elämänalueisiin, kuten päihdepalveluihin, mielenterveyspalveluihin tai lastensuojeluun liittyväksi palveluksi. Kolmantena jaottelutapana voidaan nähdä perhetyölle asetetut lähtökohdat, esimerkiksi lapsiperheiden neuvonta, kotipalvelu tai lapsen turvallisuutta vaarantaviin tekijöihin puuttuminen.

Tässä opinnäytetyössä perhepalveluista puhuttaessa tarkoitetaan lasten, nuorten ja perheiden sosiaalipalveluita, sillä nimitys on käytössä tutkimuksen kohteena olevassa Someron kaupungissa. Perhetyöstä puhuttaessa tarkoitetaan lähinnä sosiaaliohjausta, jolla pyritään edistämään asiakkaan ja tämän perheen hyvinvointia esimerkiksi vanhemmuutta tukemalla, arjen rutiineja vahvistamalla tai perheen vuorovaikutusta kehittämällä (Someron kaupunki 2020b).

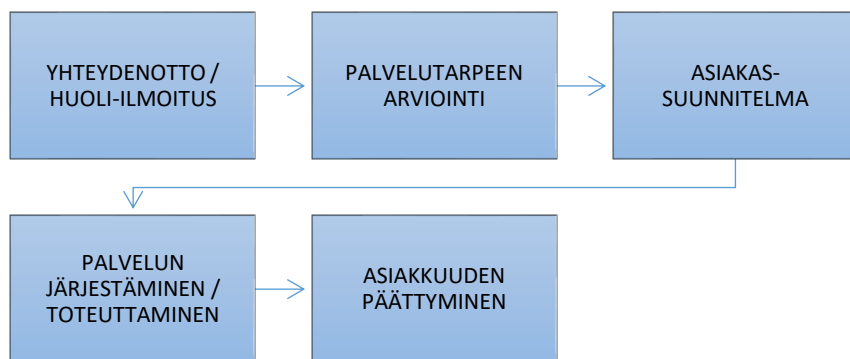
Perhepalvelut ovat sosiaalihuoltolain mukaista toimintaa, jonka tavoitteena on ylläpitää ja edistää lasten, nuorten sekä heidän vanhempiensa osallisuutta, toimintakykyä, sosiaalista hyvinvointia ja turvallisuutta. Kunnat vastaavat perhepalveluiden järjestämisestä omille asukkaalleen. (Terveys- ja hyvinvoinnin laitos 2019a.) Sosiaalihuoltolain (1301/2014, 33§) mukaan sosiaalipalvelut pitää pyrkiä toteuttamaan peruspalvelujen yhteydessä ja niin, että niihin voi hakeutua oma-aloitteisesti ja varhaisessa vaiheessa. Kunnat voivat tuottaa palvelut itse tai yhdessä muiden kuntien kanssa kuntayhtymänä. Kunnat voivat myös ostaa palvelut toisilta kunnilta, yksityisiltä palveluntuottajilta tai järjestöiltä. Lisäksi seurakunnat tekevät ehkäisevää perhetyötä ja järjestävät erilaista toimintaa perheiden tukemiseksi. (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2012, 62-67.)

Lasta koskevissa sosiaalihuollon toimissa on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. Arvioidessa lapsen etua ja sen toteutumista on huomioitava muun muassa seuraavat tekijät, kuten lapsen ikä, kehitystaso, turvallisuus ja ihmissuhteet. Sosiaalihuollossa lapsen ja hänen perheensä saadessa tarvitsemansa palvelut, katsotaan lapsen edun toteutuneen. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2017, 30-31.) Tilanteissa, joissa lapselle ja hänen perheelleen tarjottu ehkäisevän lastensuojelun tuki tai erityinen tuki ovat riittämättömiä, tarjotaan lapselle ja hänen perheelleen tukea sosiaalihuollon palveluina. Lastensuojelun palveluja tarjotaan vasta, kun edellä mainitut palvelut ovat osoittautuneet riittämättömiksi. (Heinonen ym. 2016, 178.)

Sosiaalipalvelujen järjestämisestä ja sen tukimuodoista on määritelty tarkemmin sosiaalihuoltolaisissa 1301/2014. Sosiaalihuoltolakia on vuosien saatossa uudistettu, jonka myötä muun muassa osa lastensuojelun avohuollon tukitoimista on siirretty palveluiksi, jotka voidaan myöntää sosiaalihuoltolain perusteella. Uudistuksen tavoitteena on ollut siirtää painopistettä erityis- palveluihin kuuluvasta lastensuojelusta kohti yleisiä sosiaalipalveluita. Sosiaalihuoltolain perusteella perheen on mahdollista saada jo varhaisessa vaiheessa apua sekä tukitoimia ilman pelkoa leimaantumisesta lastensuojelun asiakkaaksi. (Räty 2019, 23.)

2.2.1 Perhepalveluiden prosessin kulku ja tukimuodot

Sosiaalihuollon asiakkuus alkaa usein vanhempien tai lapsen omasta yhteydenotosta sosiaali- toimistoon. Myös muut tahot, kuten koulu tai päiväkoti voivat ottaa yhteyttä sosiaalitoimis- toon ja ilmaista huolensa lapsesta ja hänen perheestään. (Lastensuojelun keskusliitto 2020.)

Kuvio 1: Perhepalveluiden prosessi

Yhteydenotosta seuraa lapsen sekä perheen tilanteen kartoittaminen ja sosiaalihuoltolain mukainen palvelutarpeen arviointi, kuten kuvioista 1 voidaan havaita. Palvelutarpeen arviointia tehtäessä on kuultava kaikkia perheenjäseniä. Jos palvelutarpeen arvioinnin perusteella huomataan, että lapsi ja hänen perheensä hyötyisivät sosiaalihuoltolain tarjoamista tukitoimista, aloitetaan heillä sosiaalihuollon asiakkuus sekä nimetään heille asiakkuuden ajaksi omatyöntekijä. Sosiaalihuollon asiakkaaksi ei voida velvoittaa, vaan se perustuu aina vapaaehtoisuuteen. Sosiaalihuollon asiakkuuden alkaessa laaditaan yhdessä lapsen ja hänen perheensä kanssa asiakassuunnitelma, jossa näkyy työskentelyn tavoitteet sekä tarvittavat tukitoimet. Asiakassuunnitelmaa tulee tarkastella ja päivittää säännöllisin aikavälein, kuitenkin vähintään vuoden välein. (Lastensuojelun keskusliitto 2020.) Palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä voidaan tarvittaessa kartoittaa myös mahdollinen lastensuojelun tarve ilman erillistä selvitystä. Lastensuojelun tarvetta ei palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä tarvitse kuitenkaan selvittää, jos asiasta selkeästi ilmenee, että lastensuojelun tukitoimia ei tarvita. (Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus 2017, 20.) Työskentelyn alkaessa on tärkeää, että perheen ja työntekijöiden välille

muodostuu luottamuksellinen ja avoin suhde. Työtä tehdään monenlaisten perheiden kanssa ja jokaisella asiakasperheellä on omanlaisiaan haasteita ja ongelmia sekä erilaiset voimavarat. Perheen tuen tarpeen tunnistaminen sekä tarvittavan tuen tarjoaminen ovat työskentelyn ydinasioita. (Järvinen ym. 2012, 12-16, 102-118.)

Sosiaalihuollon asiakkuus päättyy, jos laissa säädettyä perustetta sosiaalihuollon palvelujen järjestämiselle ei ole tai palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä todetaan, että asiakkaalla ei ole tarvetta sosiaalihuollon palveluille. Asiakkuus päättyy myös, jos todetaan ettei asiakkaalla ole enää tarvetta sosiaalihuollon palveluille. Asiakkaalla on mahdollisuus kieltäytyä vastaanottamasta palveluja, jolloin asiakkuus niin ikään päättyy. Sosiaalihuoltolaista löytyy kuitenkin erityissäännöksiä, joiden perusteella voidaan tarvittaessa ryhtyä lain mukaisiin toimenpiteisiin asiakkaan omasta tahdosta riippumatta. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2017, 104.)

Erlaisia perhepalveluiden tukimuotoja ovat muun muassa lapsiperheiden kotipalvelu, perhetyö, kasvatus- ja perheneuvonta, tukihenkilöt ja tukiperheet, vertaisryhmät, lomaviettopalvelut ja asumispalvelut (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019a). Lapsiperheiden kotipalvelua voidaan tarjota, kun halutaan tukea perhettä arjessa selviytymisessä ja kodinhoidossa esimerkiksi sairastumisen tai synnytyksen aikana (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2021a). Perhetyö on perhepalveluiden muoto, jota tarjotaan esimerkiksi vanhemmuuden vahvistamiseksi, vuorovaikutuksen tukemiseksi tai arjen hallinnan parantamiseksi. Perhetyötä tehdään perheen kotona. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2021d). Perhepalveluita voidaan tarjota perheille tilapäisesti, jatkuvasti ja toistuvasti, tai pysyvänä ja pitkäaikaisena palveluna (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2021e).

2.2.2 Yhteydenotto sosiaalihuoltoon

Sosiaalihuoltoon voi olla yhteydessä lapsen tai aikuisen tuen tarpeen arvioimiseksi. Yhteydenoton perusteena on tieto henkilöstä, joka tarvitsee tukea liittyen esimerkiksi taloudellisiin haasteisiin, lasten kasvatukseen tai päihde- ja mielenterveysongelmiin. Tavoitteena on, että henkilö ilmoittaisi itse tuen tarpeestaan, mutta viranomaisia veloitetaan sekä sosiaalihuoltolain että lastensuojelulain nojalla ilmoittamaan havaitsemastaan tuen tarpeesta. (Lastensuojelun keskusliitto 2016.)

Yhteydenotto eroaa lastensuojeluilmoituksesta, tarjoten tuen tarpeessa olevalle henkilölle tukea matalammalla kynnyksellä, kuin suora lastensuojeluilmoitus. Lähtökohtana on, että sosiaalihuollon tarpeessa olevasta henkilöstä tehdään yhteydenotto ja lastensuojeluilmoitus tehdään, kun halutaan selvittää lapsen lastensuojelun tarvetta. Yhteydenotolla voidaan myös täyttää velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus, kunhan yhteydenotto tehdään viipymättä ja syyt yhteydenotolle kuvataan. (Lastensuojelun keskusliitto 2016.)

2.3 Lastensuojelu

Lastensuojelulain (417/2007, 2§) mukaan ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista ja kasvatuksesta on lapsen vanhemmilla ja muilla huoltajilla. Tilanteissa, joissa huoltajat eivät pysty turvaamaan lapsensa hyvinvointia, on viranomaisella velvollisuus tukea perhettä ja ohjata heidät lastensuojelun piiriin (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020a). Tästä julkisen vallan velvollisuudesta puuttua perheen tilanteeseen lapsen hyvinvoinnin turvaamiseksi säädetään lastensuojelulain lisäksi Suomen perustuslaissa (731/1999, 19§).

Lastensuojelun perustehtäviä on vaikuttaa lasten yleisiin kasvuoloihin, tukea vanhempia kasvatustehtävässään sekä suojella lasta. Lastensuojelu voidaan toteuttaa ehkäisevänä lastensuojeluna tai lapsi- ja perhekohtaisena lastensuojeluna. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020a.)

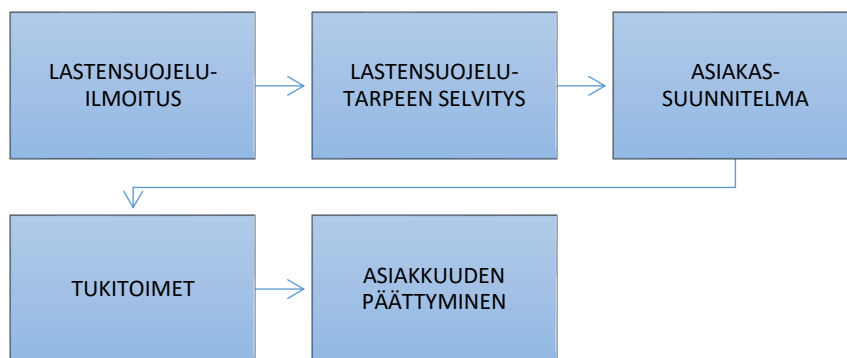
Ehkäisevän lastensuojelun tehtävänä on lapsen kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin edistäminen ja turvaaminen sekä vanhemmuuden tukeminen. Lapsella tai perheellä ei tarvitse olla lastensuojelun asiakkuutta, jotta he voisivat saada ehkäisevän lastensuojelun tarjoamaa tukea. (Räty 2019, 5.) Kunnan peruspalveluissa, kuten varhaiskasvatuksessa, neuvoloissa sekä opetuksessa annettava erityinen tuki on ehkäisevää lastensuojelutyötä. Lisäksi ehkäisevää lastensuojelua voidaan tarjota esimerkiksi päihde- ja mielenterveyspalveluissa, jos havaitaan puutteita asiakkaana olevan vanhemman kyvyssä huolehtia lapsestaan. Ehkäisevän lastensuojelun tavoitteena on tarjota tukea ajoissa, jotta varsinaista lastensuojelua ei tarvita. (Sosi- ja terveysministeriö 2021a.)

Varsinainen lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu turvaa lapsen hyvinvoinnin, jos se ei muilla keinoin onnistu. Lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua ovat asiakassuunnitelman teko, avo- huollon tukitoimet, kiireellinen sijoitus, huostaanotto sekä sijais- ja jälkihuolto. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2021c.) Lastensuojelu voi puuttua lapsen elämään vain lakiin perustuvien välttämättömien syiden vuoksi, ja puuttuessaan lapsen elämään lastensuojelun on noudatettava lievimmän mahdollisen puuttumisen periaatetta (Ikonen 2013, 55).

Varhaiskasvatus on yksi lastensuojelun tukitoimista. Lastensuojelun asiakkaana olevan lapsen vanhemmille voidaan suositella tai heidät voidaan velvoittaa viemään lapsensa päivähoitoon. Päiväkodissa turvataan lapsen perustarpeiden tyydyttyminen muun muassa lapsiryhmään kuulumisen ja ihmissuhteiden, pedagogisen toiminnan, turvallisuuden ja arjen rutiinien myötä. Varhaiskasvatuksessa voidaan havaita myös esimerkiksi lapsen oppimisvaikeuksia ja syrjäytymisvaaraan liittyviä riskitekijöitä. (Koivunen 2009, 16-17.)

2.3.1 Lastensuojeluprosessi

Lastensuojeluprosessi (kuvio 2) käynnistyy sosiaalityöntekijän tai muun lastensuojelun työntekijän saadessa tiedon lastensuojelun tarpeesta olevasta lapsesta lastensuojeluilmoituksen kautta tai esimerkiksi muiden palvelujen järjestäjältä. Yhteydenotto voi tulla myös perheenjäseneltä tai lapselta itseltään. Lastensuojeluasian tultua vireille työntekijän on välittömästi arvioitava, onko tarvetta kiireelliseen lastensuojeluun. (Räty 2019, 232-233.) Jos tällaista tarvetta ei todeta, lastensuojelutarpeen selvitys on aloitettava seitsemän päivän sisällä ilmoituksen tai yhteydenoton vastaanottamisesta. Lastensuojelutarpeen selvityksen on oltava valmis viimeistään kolmen kuukauden kuluessa selvityksen aloittamisesta. Mikäli selvitys puoltaa lastensuojeluasiakkuuden aloittamista, on lapselle laadittava asiakassuunnitelma, johon kirjataan työskentelyn tavoitteet ja tarvittavat tukimuodot. (Taskinen 2012, 16.) Lastensuojelutarpeen selvityksen päättyessä lastensuojelun tarpeen toteamiseen, on avohuollon tukitoimiin ryhdyttävä viipymättä. (Räty 2019, 315.)

Kuvio 2: Lastensuojeluprosessi

Tilanteissa, joissa lapsen kasvuolot vaarantavat hänen kehitystään tai terveyttään tai lapsi vaarantaa omalla toiminnallaan kehitystään tai terveyttään on lastensuojelulain mukaisesti avohuollon tukitoimiin ryhdyttävä viipymättä. Avohuollon tukitoimet ovat lastensuojelulain mukaan vapaaehtoisia ja tukitoimien toteuttaminen edellyttää huoltajien sekä 12 vuotta täyttäneen lapsen suostumuksen. Avohuollon tukitoimien keskeisenä tavoitteena on lapsen myönteisen kehityksen tukeminen ja edistäminen sekä lapsen huoltajien kasvatustyön tukeminen ja vahvistaminen. (Ikonen 2013, 133-134.) Lastensuojelulain 417/2007 pykälässä 36 on lueteltu palvelut, joita voidaan avohuollon tukitoimina myöntää perheille. Tällaisia tukitoimia voivat olla perheessä vallitsevan ongelmatilanteen selvittämisessä auttaminen, taloudellinen tuki tai muunlainen lapsen koulunkäynnin tai harrastusten tukeminen, perhekuntoutus, tehostettu perhetyö tai hoito- ja terapiapalvelujen tarjoaminen tukemaan lapsen kuntoutumista. Lapsi voidaan avohuollon tukitoimena tarvittaessa sijoittaa yksin myös lyhytaikaisesti kodin

ulkopuolelle. Toistuvasti lasta ei saa kuitenkaan sijoittaa avohuollon tukitoimena, lukuun ottamatta tilanteita, joissa lapsen etu vaatii lyhytaikaisen sijoituksen uusimista. (Ikonen 2013, 141-142.)

Lastensuojelussa käytetään aina ensisijaisesti avohuollon tukitoimia eli lievintä mahdollista keinoa. Viranomaisten on kuitenkin ryhdyttävä riittäviin ja tarpeenmukaisiin toimiin, jos lapsen asema vaarantuu. (Räty 2019, 10.) Avohuollon tukitoimien osoittautuessa riittämättömiksi ja lapsen ollessa vaarassa, on turvauduttava järeämpiin lastensuojelullisiin toimiin, kuten lapsen kiireelliseen sijoitukseen tai huostaanottoon. Kiireelliseen sijoitukseen ryhdytään, kun todetaan lapsen olevan välittömässä vaarassa tai sijoitukselle on kiireellinen pakottava tarve. Tällaisia syitä voivat olla muun muassa vanhempien kykenemättömyys huolehtia lapsesta, lapsen kaltoinkohtelu tai se, että lapsi vaarantaa itse itsensä esimerkiksi päihteitä käyttämällä tai itsetuhoisella käytöksellä. Huostaanotto toteutetaan lastensuojelutoimenpiteistä viime sijaisena, jos lapsen kasvuolosuhteissa ja huolenpidossa ilmenee puutteita tai lapsen oma käytös vakavasti vaarantaa lapsen kehitystä tai turvallisuutta. Lapsen sijaishuolto eli sijoittaminen kodin ulkopuolelle voidaan järjestää laitoksessa tai perhehoitona. Lastensuojelutoimenpiteet kohdistuvat vain lapseen eli alle 18-vuotiaaseen. Lastensuojelulla on velvollisuus järjestää myös jälkihuoltoa lapsen sijaishuollon päättymisen jälkeen. (Taskinen 2012, 15-18; Räty 2019, 344-372.)

Perusteita lastensuojelun asiakkuudelle arvioidaan asiakkuuden aikana. Asiakkuus päättyy, jos tarvetta lastensuojelun toimille ei enää ole ja päätös asiakkuuden lopettamisesta on lapsen edun mukainen. (Lastensuojelulaki 417/2007, 39§, 47§.)

2.3.2 Tiedonsaantioikeus ja salassapitovelvollisuus

Laissa sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000) säädetään sosiaalihuollon viranomaisten tiedonsaantioikeudesta sekä vaitiolovelvollisuudesta. Lain 20 pykälässä kerrotaan viranomaisten oikeudesta saada salassapitosäännösten estämättä tietoja, jotka ovat välttämättömiä asiakkaan sosiaalihuollon tarpeen selvittämiseksi ja tuen järjestämiseksi. Lain luvussa kolme säädetään sosiaalihuollon tehtävissä toimivan vaitiolovelvollisuudesta, sekä kerrotaan, missä tilanteissa tietoa on asiakkaan suostumuksesta riippumatta annettava eteenpäin. Vaitiolovelvollisuus velvoittaa henkilön pitämään salassa asiat, jotka on saanut tietoonsa sosiaalihuollon tehtävissä toimiessaan.

Pääsääntöisesti viranomaisten asiakirjat ovat julkisia, mutta arkaluonteisuutensa vuoksi asiakirjat lastensuojelussa ovat salassa pidettäviä. Asiakirjoissa olevat tiedot luokitellaan arkaluonteisiksi, jos ne sisältävät tietoa liittyen asiakkaan eli lapsen tai hänen perheensä terveyteen tai heidän saamiinsa palveluihin. Lapsen asioista voidaan kuitenkin vaihtaa tietoja eri

viranomaisten kesken, jos vanhemmat ovat siihen antaneet oman suostumuksensa. Lastensuojelussa työskentelevillä viranomaisilla on oikeus saada salassa pidettäviä tietoja, vaikka vanhemmat eivät olisi siihen antaneet suostumustaan. Lastensuojeluviranomainen voi lähettää tietopyynnön kerätäkseen tietoa lapsen asioista tarpeellisiksi katsomilleen tahoille. Tietopyyntöä lähettäessään lastensuojeluviranomaisen on kuitenkin eriteltävä, mitä tietoa halutaan pyytää. Tietopyynnön vastaanottajan on aina luovutettava lastensuojelulle tietopyynnössä pyydetty tieto lapsesta. Tilanteissa, joissa lastensuojelulla on oikeus saada salassa pidettäviä tietoja vanhempien kiellostä huolimatta, on vanhemmille kuitenkin kerrottava, mitä tietoja lastensuojelu on pyytänyt. (Heinonen ym. 2016, 200-201.)

2.4 Perheiden palvelut Somerolla

Varhaiskasvatusta järjestetään Somerolla kaupungin viidessä päiväkodissa sekä perhepäivähoidon muodossa. Lisäksi Somerolla toimii avoin päiväkotitoiminta. (Someron kaupunki 2020c.) Vuonna 2019 varhaiskasvatukseen osallistui Somerolla noin 280 lasta (Sotkanet 2020a). 66,5 prosenttia kaikista varhaiskasvatuksesta eli 1-6-vuotiaista lapsista osallistuu Someron kunnalliseen varhaiskasvatukseen (Sotkanet 2020b).

Somerolla tarjottavia perhepalvelun muotoja ovat muun muassa perhetyö, lapsiperheiden kotipalvelu, sosiaaliohjaus, sosiaalityö, tukihenkilö- ja tukiperhetoiminta, kasvatusta ja perheneuvonta, lastenvalvojan palvelut ja valvotut sekä tuetut tapaamiset. Perhepalveluiden saaminen edellyttää palvelutarpeen arviointia yhdessä lapsen, nuoren sekä perheen kanssa. Perhepalvelut voivat koostua yksittäisestä ohjauksesta tai neuvonnasta, tilapäisestä avusta tai suunnitelmallisesta työstä, jota ohjaa perheen kanssa yhdessä laadittu asiakassuunnitelma. (Someron kaupunki 2020b.)

Sosiaalihuoltoon voi Somerolla ottaa yhteyttä matalalla kynnyksellä ja jättää huoli-ilmoituksen kaupungin verkkosivuilta löytyvän Pyydä apua -napin kautta. Sosiaalihuollon ammattilaiset vastaavat Pyydä apua -napin kautta tulleisiin huoliin viimeistään seuraavan arkipäivän aikana. (Someron kaupunki 2021.) Someron kaupungin sosiaalihuoltoon kuuluvissa perhepalveluissa ja lastensuojelussa työskentelee johtava sosiaalityöntekijä, kaksi sosiaalityöntekijää, kolme sosiaaliohjaajaa, kaksi perhetyöntekijää sekä yksi lapsiperheiden kotipalvelusta vastaava työntekijä. (Someron kaupunki 2020b.) Vuonna 2019 Somerolla 2,2 prosenttia perheistä sai sosiaalihuoltolain mukaista perhetyötä (Sotkanet 2020a).

Somerolla suurin osa lastensuojelutyöstä toteutetaan avohuollon tukitoimina, jotta lapset ja nuoret voisivat ensisijaisesti kasvaa ja kehittyä omilla koteillaan. Käytössä olevia avohuollon työskentelytapoja ovat esimerkiksi keskustelu, ohjaus ja neuvonta sekä perhetyö, tukiperhetoiminta sekä koulunkäynnin ja harrastustoiminnan tukeminen. (Someron kaupunki 2020a.)

Vuosina 2017-2019 lastensuojeluilmoitus on tehty noin kahdeksasta prosentista Someron alle 18-vuotiaista, mikä vastaa koko maan lukua (Sotkanet 2020d).

3 Moniammatillinen yhteistyö

Tässä luvussa kerrotaan moniammatillisuudesta yleisesti sekä käydään läpi moniammatillisen yhteistyön edellytyksiä ja esteitä. Lisäksi kuvaillaan varhaiskasvatuksen, perhepalveluiden ja lastensuojelun välistä yhteistyötä sekä kerrotaan systeemisestä mallista mahdollisena yhteistyön kehittäjänä.

Suomessa moniammatillisen yhteistyön käsitettä on alettu yleisemmin käyttää 1990-luvulla eri ammattilaisten välisestä yhteistyöstä puhuttaessa. Moniammatillisen yhteistyön perimmäisenä ajatuksena on, että ihmisillä on yhteinen päämäärä, jonka saavuttamiseksi he etsivät uusia näkökulmia yhdessä toimien. Moniammatillisen yhteistyön tavoitteena on tuoda eri alojen ammattilaisten tiedot ja osaaminen yhteen. (Isoherranen 2005, 13-14.) Moniammatillinen yhteistyö muodostuu useiden asiantuntijoiden ja mahdollisesti eri organisaatioiden välisestä yhteistyöstä (Isoherranen 2008, 29).

Isoherranen (2005, 22-27) kuvaa yhteistyön rakentuvan dialogin, sosiaalisesti jaetun kognition ja kollektiivisen älykkyyden kautta. Dialogi muodostaa keskeisen osan moniammatillista yhteistyötä, sillä dialogin avulla voidaan rakentaa yhteinen jaettu ymmärrys. Dialogin tavoitteena on tutkia yhdessä jotakin ilmiötä. Dialogisessa keskustelussa on tärkeää kuunnella muiden asiantuntijoiden näkökulmia kunnioittavasti, tuoda oma näkökulma avoimesti esille ja olla kärsivällinen, koska ratkaisun löytäminen vie oman aikansa. Sosiaalisesti jaetusta kognitiosta voidaan puhua, kun vähintään kaksi ihmistä ovat vuorovaikutuksessa keskenään ja muodostavat yhteisen näkemyksen ja ymmärryksen jostakin asiasta. Keskeistä sosiaalisesti jaetussa kognitiossa on se, että ryhmän jäsenet käsittelevät kunkin asiantuntijan tilanteeseen tuomaa tietoa yhdessä ja sen pohjalta muodostetaan yhteinen näkemys sekä tavoite työskentelylle. Kollektiivisella älykkyydellä tarkoitetaan tietoista yhteistyötä, joka koostuu älyllisen toiminnan prosesseista, joiden ilmenemiseen vaaditaan yhteisöllistä toimintaa. Moniammatillisessa yhteistyössä kollektiivinen älykyys ilmenee siten, että yhden asiantuntijan osaaminen täydentää muiden asiantuntijoiden osaamista. Tämä kuitenkin vaatii onnistuakseen tietoista yhteistyöhön sitoutumista.

Lastensuojelun, perhepalveluiden ja varhaiskasvatuksen henkilöstöä veloitetaan moniammatilliseen yhteistyöhön useissa laeissa. Sosiaalihuoltolain (1301/2014) yhdeksännessä pykälässä säädetään kunnan viranomaisten velvollisuudesta tehdä keskenään yhteistyötä lasten ja nuorten hyvinvoinnin seuraamisessa ja sen edistämiseksi. Sosiaalihuoltolain pykälässä 41 todetaan, että sosiaalihuollon henkilöstön vastuulla on tehdä yhteistyötä eri toimijoiden kanssa, jotta

asiakkaan tarpeisiin pystytään vastaamaan, ja jotta saatavilla on tarvittavaa osaamista. Varhaiskasvatuslaissa (540/2018, 7§) todetaan, että varhaiskasvatusta järjestäessään kunnan on tehtävä yhteistyötä muun muassa lastensuojelun ja sosiaalihuollon kanssa. Lapsen kehityksen ja hyvinvoinnin takaamiseksi moniammatillinen yhteistyö varhaiskasvatuksen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoiden välillä on tarpeen.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018, 33-35) todetaan, että varhaiskasvatuksessa toteutettavan yhteistyön tavoitteena on tukea varhaiskasvatuksen järjestämistä, jotta kukin lapsi saa tarvitsemaansa hoitoa, kasvatusta ja opetusta. Yhteistyön merkitys varhaiskasvatuksen, sosiaalipalvelujen sekä lastensuojelun välillä korostuu, jos lapsen hyvinvoinnista tai kehityksestä herää huoli. Heinosen ym. (2016, 185) mukaan yhteistyössä on kyse antamisesta sekä saamisesta, jossa yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi liitetään erilainen osaaminen yhteen. Tämä yhteistyöhön perustuva toimintamalli tuo työskentelyyn uusia näkökulmia ja tapoja toimia. Erityisesti lasten ja heidän perheidensä kanssa työskennellessä yhteistyötä on tärkeää rakentaa vastaamaan jokaisen perheen omia tarpeita ja ottamalla heitä myös mukaan yhteistyöhön.

Tänä päivänä, kun ammattilaisilta edellytetään ongelmia ehkäisevää sekä moniammatillista työtötta, on hyvä tarkastella jo vakiintuneita toimintatapoja säännöllisesti. Työn kehittämisen perustuukin työntekijöiden oman osaamisen kehittymiseen, vertaisoppimiseen sekä hyväksi havaittujen käytäntöjen hyödyntämiseen. (Marjamäki 2017, 502-503.)

3.1 Hyvän moniammatillisen yhteistyön edellytykset

Kekonin, Mönkkösen, Hujalan, Laulaisen ja Hirvosen (2019, 18-24) mukaan sosiaalityön tutkija Laura Bronstein (2003) toteaa moniammatillisen työskentelyn rakentuvan neljästä eri osa-alueesta, jotka ovat ammatillinen rooli, rakenteelliset tekijät, persoonalliset tekijät sekä yhteinen historia. Ammatilliseen rooliin vaikuttaa Bronsteinin mukaan myönteisesti työntekijän vahva ammatillinen identiteetti, joka mahdollistaa yhteistyön tekemisen ilman epävarmuuden tunnetta omasta osaamisesta. Rakenteelliset tekijät eli työskentelyn paikalliset ja ajalliset rajoitteet sekä johdon ja koko organisaation suhtautuminen moniammatilliseen työskentelyyn vaikuttavat myös työskentelyn onnistumiseen. On tärkeää, että taustaorganisaatio ja johto suhtautuvat moniammatilliseen yhteistyöhön myönteisesti ja mahdollistavat henkilöstön osallistumisen moniammatilliseen yhteistyöhön niin ajallisten kuin taloudellistenkin resurssien puolesta. Yhteistyöhön osallistuvien ammattilaisten persoonallisilla tekijöillä, kuten asenteilla ja tavoilla olla vuorovaikutuksessa, on myös merkitystä yhteistyölle. Lisäksi yhteinen historia eli se, miten yhteistyö on aikaisemmin sujunut, vaikuttaa oleellisesti moniammatilliseen työskentelyyn.

Kekonin ym. (2019, 19-20) mukaan Laura Bronstein (2003) on lisäksi eritellyt viisi moniammatillisen työskentelyn osa-aluetta, joita ovat keskinäinen riippuvuus, uudelleen rakentuvat toimintatavat, joustavuus, tavoitteiden yhteinen omistajuus sekä prosessin reflektointi. Keskinäisellä riippuvuudella hän tarkoittaa asiantuntijan kykyä ymmärtää oma roolinsa ryhmän jäsenenä sekä lisäksi asiantuntijan kykyä luottaa muihin ja näiden asiantuntemukseen ryhmässä. Uudelleen rakentuvilla toimintatavoilla tarkoitetaan muun muassa ohjeistuksien ja palvelujen uudistamista siten, että asiakkaan kokema hyöty paranee verrattuna aiemmin käytössä olleisiin toimintatapoihin. Joustavuudella tarkoitetaan taas asiantuntijan kykyä omaksua uusia rooleja yhteistyön toteuttamiseksi. Tavoitteiden yhteisellä omistajuudella tarkoitetaan asiantuntijan, asiakkaan ja esimerkiksi perheiden yhteistä vastuuta tavoitteiden asettamisesta sekä saavuttamisesta prosessissa. Näiden lisäksi moniammatillisessa työskentelyssä tiimin tulisi Bronsteinin mukaan hyödyntää reflektointia prosessin itsearvioinnin välineenä.

Moniammatillisen yhteistyön onnistumisen edellytyksenä nähdään asiantuntijoiden luottamus muihin tiimin jäseniin sekä myönteinen suhtautuminen yhteistyöhön eri ammattilaisten välillä. Moniammatillisessa työskentelyssä korostuukin avoimuus sekä luottamus, ja nämä parantavat myös sitoutumista yhteiseen työskentelyyn. (Kekoni ym. 2019, 22.)

3.2 Moniammatillista yhteistyötä estävät tekijät

Moniammatillisen yhteistyön haasteita ovat muun muassa ammattilaisten päällekkäinen ja ristiriitaisuuksia sisältävä työskentely sekä yksintyöskentelyä tukeva kulttuuri, jossa toisten osaaminen saatetaan kokea uhkana omalle ammatillisuudelle. Lisäksi ammattien erilaiset arvot, ammatilliset intressit ja menettelytavat voivat hankaloittaa yhteistyötä. Yhteistyön haasteeksi voi muodostua myös yhteistyön järjestämiseen vaadittavan ajan riittämättömyys. (Isoherranen 2012, 30-31.) Kekoni ym. (2019, 26-27) toteavat yhteistyötä estäviksi tekijöiksi myös ennakkoluulot ja stereotypiat muita ammatteja kohtaan ja tästä johtuvan luottamuksen puutteen.

Yhteistyön osalta haasteita ilmenee usein myös salassapitoon sekä tiedon vaihtoon liittyvissä kysymyksissä, koska eri ammattilaisten välillä on hyvin vaihtelevia tulkintoja siitä, mitä asiakas- tai potilastietoja voi luovuttaa eteenpäin ja mitä taas ei voi luovuttaa, sekä luovutetaanko kaikki vai vain osa tiedoista. Sosiaalityöntekijälle voidaan varoa luovuttamasta tietoa, koska pelätään tietojen jakamisen johtavan lasten huostaanottoon. Moniammatillisen työskentelyn tuloksellisuus edellyttää kuitenkin sitä, että kaikilla osapuolilla on riittävät ja ajantasaiset tiedot. (Kekoni ym. 2019, 25-27.)

Eri aloilla käytetyt käsitteet sekä niiden määrittelyyn liittyvät eroavaisuudet asettavat haasteita moniammatillisessa yhteistyössä. Onnistuneen yhteistyön edellytyksenä onkin, että moniammatillisessa työskentelyssä kaikki asiantuntijat käyttävät yhteistä kieltä ja käsitteitä. (Isoherranen 2008, 42, 73.) Kekoni ym. (2019, 24) korostavat, että työskentelyn alkuvaiheessa on hyvä tarkentaa moniammatillisessa yhteistyössä toimiville asiantuntijoille työskentelyn tavoitteet riittävän yksityiskohtaisesti ja selvästi.

3.3 Aikaisempia opinnäytetöitä aihealueen moniammatillisesta yhteistyöstä

Ella Pulkkinen ja Alisa Rauhasen opinnäytetyö vuodelta 2017 tutki varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun avohuollon työntekijöiden kokemuksia näiden keskinäisestä yhteistyöstä Jyväskylässä. Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää sähköisen kyselyn avulla yhteistyön toimivuutta, mahdollisia haasteita sekä kehittämiskohteita. Suurin osa vastaajista koki yhteistyön painottuvan lastensuojeluilmoitusten kautta tapahtuvaan yhteistyöhön. Haasteita yhteistyössä oli havaittu varhaiskasvatuksessa enemmän kuin lastensuojelussa. Varhaiskasvatuksen työntekijät nostivat yhteistyön haasteiksi muun muassa lastensuojelun työntekijöiden vaikean tavoitettavuuden ja kiireen sekä puutteet tiedonkulussa. Lastensuojelun avohuollon työntekijät kokivat, että varhaiskasvatuksen korkea kynnyks ottaa yhteyttä heihin haastaa yhteistyötä. Vaikka suurin osa vastaajista koki yhteistyön olevan riittävää, kokivat he myös, että yhteistyötä tulisi jatkossa kehittää. Varhaiskasvatuksen työntekijät kertoivat vastauksissaan tarvitsevänsä lisää tietoa lastensuojelusta. Lastensuojelun työntekijät kokivat, että yhteistyötä voisi kehittää esimerkiksi jalkautumalla varhaiskasvatukseen. Yhteistyötä edistäviksi tekijöiksi varhaiskasvatuksen sekä lastensuojelun työntekijät nostivat avoimuuden, keskinäisen luottamuksen, koulutukset ja säännölliset yhteistapaamiset sekä avoimen dialogin.

Sara Mollgren on opinnäytetyössään (2019) selvittänyt Kirkkonummen varhaiskasvatuksen, perhepalveluiden ja lastensuojelun henkilöstön näkemyksiä monialaisesta yhteistyöstä lapsiperheiden hyvinvointipalveluissa. Opinnäytetyössä pyrittiin selvittämään monialaisen yhteistyön toimivuutta ja kehittämiskohteita ja opinnäytetyön toivottiin auttavan yhteistyön kehittämisessä. Tutkimus toteutettiin sähköisenä kyselynä. Kyselyssä yli puolet varhaiskasvatuksen vastaajista kertoi, ettei tunne riittävästi lastensuojelun ja perhepalveluiden palveluita ja palvelujärjestelmä koettiin sekavaksi. Monialaisen yhteistyön haasteeksi havaittiin aikataulliset hankaluudet sekä tiedonkulun ongelmat. Erityisesti varhaiskasvatuksessa koettiin, että tieto ei kulje heille päin, mikä hankaloittaa lapsen edun mukaan toimimista. Varhaiskasvatuksessa koettiin myös, että heidän esiin tuomaansa huolta ei oteta vakavasti lastensuojelussa. Perhepalveluissa toivottiin varhaiskasvatuksen ottavan varhaisemmassa vaiheessa yhteyttä perhepalveluihin. Yhteistyön kehittämiseksi vastaajat toivoivat enemmän mahdollisuuksia

verkostoitua muiden toimijoiden kanssa esimerkiksi yhteisten tapaamisten ja koulutusten kautta. Monialainen yhteistyö koettiin tärkeäksi ja sen kehittämistä toivottiin.

Airaksisen ja Filppulan opinnäytetyö (2011) käsitteli Helsingin Kaarelan alueen päivähoidon ja lastensuojelun yhteistyötä työntekijöiden näkökulmasta. Opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa lisää tietoa päivähoidon ja lastensuojelun yhteistyöstä lastensuojeluprosessin eri vaiheissa sekä selvittää, koetaanko yhteistyö samalla tavoin eri tahoilla. Lisäksi opinnäytetyön toivottiin tuovan esiin yhteistyön kehittämiskohteita. Tutkimusaineisto kerättiin teemahaastattelujen avulla. Tutkimustulosten mukaan lastensuojelun työntekijät kokivat yhteistyön alkuvaiheen vaikeana. Lastensuojelu toivoi varhaiskasvatukselta enemmän yhteydenottoja ja lastensuojeluilmoitusten tekemistä varhaisemmassa vaiheessa. Päivähoidon henkilöstön tutkimustuloksista taas nousivat esille lastensuojeluilmoituksen tekoon liittyvät epäselvyydet. Molemmat vastaajaryhmät tiedostivat yhteistyön haasteiksi resursseihin liittyvät asiat, kuten henkilöstön vaihtuvuuden ja aikataululliset ongelmat. Sekä varhaiskasvatuksen että lastensuojelun taholta toivottiin yhteisiä toimintamalleja, jotta kaikki tietäisivät, miten eri tilanteissa toimitaan ja ymmärtäisivät toisen roolin. Avoimen tiedonkulun ja vuorovaikutuksen merkitys nousi esille molempien vastaajaryhmien tuloksissa.

3.4 Systeeminen malli moniammatillisen yhteistyön kehittäjänä

Suomalainen systeeminen toimintamalli on kehitelty Lontoon Hackneyssa alkunsa saaneesta Reclaiming Social Work -mallista. Hackneyn mallissa lastensuojelun sosiaalityöntekijät työskentelevät systeemisissä tiimeissä yhdessä muiden ammattilaisten, kuten perheterapeutin ja konsultoivan sosiaalityöntekijän kanssa. Hallituksen Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelman (LAPE) myötä mallia pilotoitiin Suomessa ja samaan aikaan arvioitiin mallin toimivuutta kokeiluun osallistuvien henkilöiden näkemysten pohjalta. Malli koettiin monelta osin hyväksi ja sitä lähdettiin selkiyttämään ja tekemään siitä yhtenäistä toimintamallia. (Aaltio & Isokuortti 2019, 9-10.)

Hackneyn mallin kehittäminen alkoi Lontoossa vuonna 2007, kun perheterapeutista lähestymistapaa haluttiin soveltaa ongelmalliseksi koettuun lastensuojelutyöhön. Hackneyn mallin kokeiluvaiheessa havaittiin, että lastensuojelun työntekijöiden vaihtuvuus väheni huomattavasti ja huostaanottojen määrä laski lähes puoleen aiempaan nähden. (Fagerström 2016, 11-12.) Lastensuojelun kulut laskivat mallin käyttöönoton myötä selvästi. Mallissa sosiaalityöntekijä työskentelee perinteiseen sosiaalityöhön verrattuna enemmän perheiden kanssa ja vähemmän hallinnollisten asioiden parissa. (Hackney Council 2011.) Hackneyn mallissa oleellista on mallin kokonaisvaltainen toteuttaminen ja toimintamallin vieminen kaikkiin organisaation tasoihin (Fagerström 2016, 11-12).

Systeemisen ajattelutavan tavoitteena on kiinnittää huomio ihmisten välisiin suhteisiin sekä heidän keskinäiseen vuorovaikutukseensa. Työskentely on avointa, kuuntelevaa ja kysyvää keskustelua, ja perhe on aktiivisesti mukana työskentelyssä. (Terveysten ja hyvinvoinnin laitos 2020b.) Tärkeitä periaatteita systeemisessä toimintamallissa ovat muun muassa lapsilähtöisyys, eli lapsen äänen esiin tuominen ja lapsen osallisuuden tukeminen, sekä suhdeperustaisuus ja asiakkaan kohtaaminen. Asiakkaisiin suhtaudutaan kunnioittaen ja vuorovaikutuksessa pyritään avoimuuteen ja dialogiseen kohtamiseen. (Lahtinen, Männistö & Raivio 2017, 16-17.)

Suomalaisen systeemisen toimintamallin ydinelementtejä ovat systeeminen tiimi, systeeminen viikkokokous sekä systeeminen asiakastyö. Systeemisen asiakastyön perustana on työntekijöiden, lapsen ja tämän perheen välinen luottamuksellinen suhde. Perheen elämäntilannetta tutkitaan kokonaisuutena ja pyrkimyksenä on ymmärtää ongelmien taustalla vaikuttavia tekijöitä. (Aaltio & Isokuortti 2019, 11-12.) Työntekijöiden ja perheen välisten kiireettömien kohtaamisten ja keskusteluiden avulla asiakkaan tilanteesta pyritään luomaan eheä kuva. Perheen tilanteesta keskustellaan systeemisessä tiimissä, jonka kaikki jäsenet tuntevat perheen tilanteen. Tiimin kokoontuessa viikoittaiseen kokoukseen, on tiedon vaihdon lisäksi tärkeää antaa aikaa myös pohdinnalle, dialogille ja päätöksenteolle. (Fagerström 2016, 19-22.)

Suomalaisen systeemisen toimintamallin tavoitteita ovat lapsen turvallisuuden ja perheen hyvinvoinnin kehittämisen lisäksi työntekijöiden työhyvinvoinnin parantaminen. Organisaatiotasolla tavoitteena on parantaa johtamista ja työn resursointia, selkiyttää työnjakoa sekä parantaa lastensuojelun ja muiden viranomaisten välisiä suhteita. (Aaltio & Isokuortti 2019, 9-10, 19.) Systeemisen mallin mukaisella työskentelyllä voidaan vähentää asiakkaan kokemaa tunnetta palveluiden pirstaleisuudesta ja asiakas saa oikein kohdennettuja, vaikuttavia palveluita. Työntekijän kannalta systeeminen malli lisää työssäjaksamista ja työn hallittavuutta, sillä vastuu jakautuu tiimin kesken. Hackneyn kokemusten perusteella organisaation tehokas järjestely vapauttaa resursseja ennaltaehkäisevään työhön ja päällekkäinen työskentely vähenee. (Lahtinen, Männistö & Raivio 2017, 11-12.)

Systeemisen ajattelun perustana on, että ihminen nähdään aina osana systeemiä, joita voivat olla esimerkiksi perhe, työyhteisö sekä yhteiskunta. Jokainen meistä on jo syntyessään tullut osaksi jotain systeemiä. (Sudenlehti 2018, 26.) Perhe on järjestelmä, jonka kaikki jäsenet vaikuttavat toisiinsa. Perheenjäsenten välisillä suhteilla, jäsenten välisellä vuorovaikutuksella sekä näissä tapahtuvilla muutoksilla on merkitystä koko systeemin toimintaan. (Järvinen ym. 2012, 23-26.) Perheen kanssa työskennellessä on huomioitava, että yhteen systeemin osaan eli ihmiseen vaikuttaminen aiheuttaa muutoksia myös muissa systeemin osissa eli perheenjäsenissä (Rönkkö & Rytönen 2010, 92-93).

Sudenlehti (2018, 17-33) puhuu yhdessä sekä systeemisestä ajattelusta että moninäkökulmaisesta työtavasta (MDF, multidimensional family therapy). Moninäkökulmaisessa työtavassa keskitytään yksilön lisäksi myös tämän perheenjäseniin tai muuhun ympärillä olevaan yhteisöön. Työskentelyssä pyritään ymmärtämään koko perheen tai yhteisön tilannetta ja sitä kautta etsitään esimerkiksi syitä yksilön oireilulle muualtakin, kuin yksilöstä itsestään. Yksilöä hoidetaan moniulotteisesti koko systeemiä tukemalla, vuorovaikutusta parantamalla sekä lisäksi tarjoamalla yksilölle tarvittavaa tukea.

Isoherranen (2008, 33) toteaa, että juuri systeeminen tapa ajatella on moniammatillisen yhteistyön taustalla. Systeemisen kokonaiskuvan muodostaminen edellyttää useiden eri näkökulmien ja tiedon yhdistämistä, mikä voidaan saavuttaa moniammatillisen yhteistyön avulla. Lahtinen, Männistö ja Raivio (2017, 12) ehdottavat systeemisestä mallista puhuessaan, että toimintaa lastensuojelun ulkopuolella on kehitettävä niin, että sosiaalihuoltolain mukaiset palvelut ja peruspalvelut auttavat ja tukevat aiempaa suurempaa osaa lapsista ja perheistä.

4 Opinnäytetyön tavoite, tutkimuskysymykset sekä toteutus

Opinnäytetyön tavoitteena oli Someron kaupungin toiveesta selvittää, miten varhaiskasvatuksen, perhepalveluiden ja lastensuojelun työntekijät kokivat yhteistyönsä kyselyn toteuttamishetkellä. Pyrkimyksenä oli niin ikään kartoittaa, mitkä tekijät mahdollisesti estävät yhteistyön toteutumisen, sekä miten yhteistyötä voidaan vielä kehittää. Eri toimijoille teetetyn kyselyn pohjalta toivottiin löydettävän yhteistyön kehittämiseksi keinoja, menetelmiä tai toimintatapoja, jotka tuodaan esiin opinnäytetyön lopussa johtopäätöksissä. Lisäksi pyrkimyksenä oli löytää ehdotuksia siihen, miten systeemistä mallia voidaan käyttää varhaiskasvatuksen, perhepalveluiden ja lastensuojelun yhteistyössä.

Opinnäytetyö toteutettiin tutkielmatyypisenä. Opinnäytetyön eri vaiheissa tehtiin tiivistä yhteistyötä työelämäkumppanin kanssa. Työn tavoitteena oli kartoittaa toimijoiden yhteistyön tämänhetkistä tilannetta. Opinnäytetyö toimii selvityksenä, jonka pohjalta Someron kaupunki jatkaa eri toimijoiden välisen yhteistyön kehittämistä.

Tutkimusta ohjasivat seuraavat kolme pääkysymystä:

1. Miten työntekijät kokevat varhaiskasvatuksen, perhepalveluiden ja lastensuojelun yhteistyön ja mitkä tekijät mahdollisesti estävät yhteistyön toteutumisen?
2. Miten varhaiskasvatuksen, perhepalveluiden ja lastensuojelun yhteistyötä voidaan kehittää?
3. Miten systeemistä mallia voidaan hyödyntää yhteistyön tehostamisessa?

Tämä opinnäytetyö perustuu kvalitatiiviseen eli laadulliseen tutkimukseen. Tavoitteena laadullisessa tutkimuksessa on pyrkiä ymmärtämään tutkimuskohdetta kuvaamalla todellista elämää. Tutkimusaineistosta ei ole tarkoitus tehdä päätelmiä yleistettävyyttä ajatellen, kuten määrällisessä tutkimuksessa, ja kohderyhmä valitaan satunnaisotoksen sijaan tarkoituksenmukaisesti. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 160-164, 181-182.) Laadullisessa tutkimuksessa aineiston keruu tapahtuu useimmiten havainnoinnin, haastattelun tai kyselyn keinoin tai dokumenteista tietoa keräämällä. Kyselyä ja haastattelua käytetään, kun halutaan tietää, mitä ihminen ajattelee tai miksi hän toimii tietyllä tavalla. (Tuomi & Sarajärvi 2018, luvut 3 ja 3.1.) Samoin kokemusten, uskomusten tai tunteiden selvittämiseksi käytetään haastattelua tai kyselyä. Laadullisessa tutkimuksessa aineistoa tutkitaan kokonaisvaltaisesti ja yksityiskohdallisesti (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 160-164, 185).

4.1 Tutkimusmenetelmä

Tutkimus on tehty kyselytutkimuksena, joka on toteutettu verkkokyselynä Webropol-työkalun avulla. Menetelmänä kysely on tehokas ja se on tutkijalle nopea ja vaivaton tehdä. Huolellisesti suunnitellun lomakkeen avulla aineisto pystytään käsittelemään nopeasti tallennettuun muotoon sekä analysoimaan aineisto tietokoneen avulla. Kyselytutkimuksen avulla voidaan kerätä laajakin tutkimusaineisto, koska tutkimukseen voi osallistua monia henkilöitä ja heiltä voidaan kysyä monia eri kysymyksiä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 195.) Kyselyn kohderyhmänä olivat Someron kaupungin varhaiskasvatuksen, perhepalveluiden ja lastensuojelun työntekijät. Varhaiskasvatuksessa työskentelee 96 työntekijää ja lastensuojelussa ja perhepalveluissa yhteensä yhdeksän työntekijää. Pienen kaupungin työntekijöiden kohtuullinen määrä mahdollisti tutkimuksen teon kokonaistutkimuksena, mikä tarkoittaa kyselyn lähettämistä kaikille sen sijaan, että kyselyn kohderyhmäksi valittaisiin jonkinlainen otos tutkittavasta joukosta (Hirsjärvi ym. 2009, 179-180). Somerolla lastensuojelun ja perhepalveluiden henkilöstö työskentelee tiiviisti yhdessä, joten he toimivat yhtenä vastaajaryhmänä. Heille tehtiin oma kysely ja varhaiskasvatuksen henkilöstölle omansa.

Hirsjärven ym. (2009, 198-203) mukaan kyselyyn vastaamiseen vaikuttaa se, miten kysely on suunniteltu ja lomake laadittu. Hyvässä kyselylomakkeessa kysymykset ovat tarkkoja ja lyhyitä ja kysymysten järjestystä ja sanavalintoja on pohdittu huolellisesti. Someron kaupungin henkilöstölle tehty kysely pyrittiin laatimaan selkeäksi ja kysymysten määrä pidettiin vähäisenä, jotta kynnys kyselyyn vastaamiseen pysyisi matalana. Kysymyksiä laadittiin yhdessä työelämäkumppanin kanssa.

Kyselyissä käytetään usein avoimia kysymyksiä, monivalintakysymyksiä sekä asteikkoihin ja skaaloihin perustuvia kysymyksiä. Avoimissa kysymyksissä vastaaja saa kirjoittaa haluamansa vastauksen tyhjään vastaustilaan, kun taas monivalintakysymyksissä annetaan vastausvaihtoehdot. Nämä voidaan myös yhdistää, jolloin kyselyssä on vastausvaihtoehtojen lisäksi tyhjää tilaa avoimelle vastaukselle. Asteikkoihin perustuvassa kyselyssä vastaaja valitsee, onko hän samaa vai eri mieltä väittämän kanssa. (Hirsjärvi ym. 2009, 198-201.) Someron kaupungin henkilöstölle tehtyyn kyselyyn valittiin joitakin monivalintakysymyksiä, joihin vastaajien olisi helppoa ja nopeaa vastata. Monivalintakysymyksiin tulleita vastauksia on myös helppoa vertailla keskenään ja vastauksia voidaan analysoida tietokoneella (Hirsjärvi ym. 2009, 198-201) ja jalostaa eteenpäin esimerkiksi kaavioiden muotoon. Avoimia vastauksia sekä avoimien ja monivalintakysymysten yhdistelmiä haluttiin käyttää, jotta vastaajat saavat kertoa omista kokemuksistaan vapaasti omin sanoin. Kyselyssä on pääosin käytetty avoimia kysymyksiä, joten kysely analysoidaan pääsääntöisesti laadullisesti.

4.2 Aineiston keruu ja kuvaus

Aineiston keruussa käytettiin Someron kaupungin omaa Webropol-kyselyä, jonka lähettäjänä toimi kaupunki itse. Kaupungin oman kyselypohjan käytön toivottiin vaikuttavan positiivisesti vastausprosenttiin. Lisäksi Webropol-työkalun avulla aineisto saadaan suoraan sähköiseen muotoon, jolloin sitä on helppoa käsitellä jatkossa ja esimerkiksi tuottaa aineistosta visuaalista materiaalia.

Kysely toteutettiin maaliskuussa 2021 ja se lähetettiin jokaisen varhaiskasvatuksen, perhetyön ja lastensuojelun työntekijän sähköpostiin. Kyselyn ohessa lähetettiin saatekirje (liite 1), jossa kerrottiin tutkimuksesta. Aikaa kyselyyn vastaamiseen annettiin kaksi viikkoa ja vastausajan lopulla vastaajille lähetettiin sähköpostitse muistutusviesti. Varhaiskasvatuksen henkilöstölle lähetettiin oma kysely (liite 2) ja perhepalveluiden ja lastensuojelun henkilöstölle omansa (liite 3). Kyselyt olivat pääosin samanlaiset. Lisäksi varhaiskasvatukselta kysyttiin lastensuojelu- ja huoli-ilmoitusten teosta ja lastensuojelulle ja perhepalveluille esitettiin kysymys systeemiseen malliin liittyen.

Kyselyyn vastasi 14 varhaiskasvatuksen työntekijää yhteensä 96 työntekijästä ja seitsemän lastensuojelun ja perhepalveluiden työntekijää yhteensä yhdeksästä työntekijästä. Näin ollen vastausprosentiksi muodostui varhaiskasvatuksen osalta 14,6 % ja perhepalveluiden ja lastensuojelun osalta 77,8 %. Kokonaisvastausprosentti oli 20 %.

4.3 Aineiston analysointi

Kyselyn pohjalta saadun tutkimusaineiston analysoinnissa käytettiin pääosin laadullista sisällönanalyysimenetelmää. Avoimia kysymyksiä analysoitiin teoriaohjaavan sisällönanalyysin mukaan. Sisällönanalyysin avulla aineistoa tutkittiin järjestelmällisesti ja objektiivisesti, ja aineistoa tiivistäen pyrittiin saamaan tutkittavasta asiasta selkeä kuva. Sisällönanalyysissä aineistosta on tarkoitus luoda teoreettinen kokonaisuus pelkistämällä, ryhmittelemällä ja käsitteellistämällä aineistoa. Aineiston pelkistäminen eli redusointi tarkoittaa sitä, että kyselyn tulokset kirjoitetaan sanasta sanaan, aineistoon perehdytään ja tämän jälkeen aineistosta poistetaan kaikki epäolennainen. Pelkistetty aineisto ryhmitellään teemoittain. Muodostuneiden käsitteiden pohjalta tutkija kehittää tutkimuskohteesta kuvauksen. Teoriaohjaavassa analyysitavassa teoria toimii analysoinnin apuna, mutta teoria ei kuitenkaan suoraan ohjaa analyysia. (Tuomi & Sarajärvi 2018, luvut 4.2 ja 4.4). Kvantitatiivista eli määrällistä menetelmää käytettiin opinnäytetyössä kyselyn suljettujen eli monivalintakysymysten analysointiin. Kvalitatiivinen ja kvantitatiivinen menetelmä täydentävät tässä opinnäytetyössä toisiaan.

Lausuma	Pelkistetty ilmaus	Alateema	Yläteema
”Varhaiskasvatus on iso osa lapsen systeemiä, joten siellä olisi paljon arvokasta tietoa ja havaintoja lapsesta ja perheestä. Liian usein asiat pysyvät etäällä toisistaan, eikä kummassakaan päässä ole tietoa mitä tapahtu ja miksi.” ”Varhaiskasvatuksen työntekijät mukaan systeemiin tiimeihin, koska he ovat lasten kanssa suuren osan päivästä ja tuntevat lapsen” ”Toistaiseksi ei ole konkreettisia esimerkkejä. Systeemiseen palaveriin ja käsittelyyn voisi ehkä tarvittaessa pyytää päivähoitosta työntekijän.” ”Varhaiskasvatuksen henkilökunta voisi osallistua systeemisen mallin mukaisiin käsittelyihin lapsikohdaisesti asioissa asiantuntijana. Varhaiskasvatukselle tulisi kertoa systeemisestä toimintamallista (esittely, esite?) Varhaiskasvatus voisi käyttää arjessa perhelähtöistä ja systeemista toimintatapaa tehdessään perheen kanssa töitä, ottaessa asioita puheeksi tai esim. pitäessään vasukeskusteluja” ”Päivähoidon yksittäisiä työntekijöitä olisi mahdollista ottaa kyseisen lapsen systeemisen tiimin työskentelyyn” ”Varhaiskasvatuksen työntekijät voisivat osallistua systeemiseen tiimiin, mikäli se on vanhemmille ok.”	Varhaiskasvatus on osa lapsen systeemiä ja heillä on paljon tietoa lapsesta. Tieto ei kuitenkaan siirry puolin ja toisin. Varhaiskasvatuksessa tunnetaan lapsi, joten heidät voitaisiin ottaa mukaan systeemiin tiimeihin. Systeemiseen palaveriin voisi pyytää päivähoitosta työntekijän. Varhaiskasvatuksen henkilöstö mukaan systeemisen mallin mukaisiin käsittelyihin asiantuntijoina. Varhaiskasvatukselle tietoa systeemisestä toimintamallista ja malli heilläkin käyttöön perheen kanssa työskennellessä. Päivähoidon työntekijöitä mukaan systeemisen tiimin työskentelyyn. Varhaiskasvatuksen työntekijät mukaan systeemiseen tiimiin.	Varhaiskasvatus osa lapsen systeemiä. Varhaiskasvatus mukaan systeemiin tiimeihin.	Systeeminen tiimi

Taulukko 1: Esimerkki avointen kysymysten analysoinnista

4.4 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tämän opinnäytetyön teossa on noudatettu Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2012) ohjeen mukaista hyvää tieteellistä käytäntöä. Opinnäytetyö on tehty huolellisesti ja avoimesti, ja tutkimusaineistosta on pidetty huolta vastuullisesti. Muiden tutkijoiden työtä on kunnioitettu huolehtimalla lähdeviittausten asianmukaisuudesta. Someron kaupungilta on hankittu tutkimuslupa ja kaupungin kanssa on tehty toimeksiantosopimus, josta käy ilmi sekä tutkimuksen tekijöiden että kaupungin roolit ja tehtävät prosessin aikana.

Kyselytutkimukseen liittyy heikkouksia tutkimuksen luotettavuutta ajatellen. Hirsjärvi ym. (2009, 195) nostavat kyselytutkimuksen mahdollisiksi heikkouksi muun muassa kuinka hyvin annetut vastausvaihtoehdot ovat onnistuneet vastaamaan vastaajien omia näkökulmia ja kuinka vastaajat ovat suhtautuneet itse tutkimukseen, sekä ovatko he vastanneet kysymyksiin rehellisesti ja huolellisesti. Kyselytutkimuksessa myös vastaamattomuus eli kato saattaa joissakin tapauksissa nousta suureksikin.

Opinnäytetyö pyrittiin tekemään objektiivisesti, mutta opinnäytetyön tekijöiden henkilökohtaiset kokemukset sekä asenteet ovat voineet vaikuttaa tutkimuksen tekoon. Opinnäytetyössä on pyritty luotettavuuteen muun muassa litteroimalla kyselyn vastaukset ja tuomalla vastauksia esiin tutkimustuloksia esiteltäessä. Näin vastaajien ajatus tulee varmasti esille eivätkä opinnäytetyön tekijöiden omat tulkinnat vääristä tutkimustuloksia. Litteroinnilla tarkoitetaan aineiston sanasta sanaan puhtaaksi kirjoittamista ja se voidaan tehdä joko teemoittain tai koko aineistosta (Hirsjärvi ym. 2009, 222).

Kyselyyn vastaaminen perustui vapaaehtoisuuteen. Lisäksi kysely toteutettiin anonyymisti eikä vastaajilta kysytty taustatietoja, sillä tietojen ei koettu olevan olennaisia kyselyn tulosten kannalta. Kyselyn yhteydessä vastaajille lähetettiin saatekirje, jossa kerrottiin muun muassa opinnäytetyön tilaaja ja tarkoitus. Vastaajien luottamusta kyselyyn pyrittiin lisäämään kertomalla saatekirjeessä omat eli tutkimuksen toteuttajien yhteystiedot. Kyselyyn vastaajilla oli näin ollen myös mahdollisuus tehdä tarkentavia kysymyksiä liittyen kyselyyn tai koko tutkimukseen.

Vastausten luotettavuuden ja yleistettävyyden osalta voidaan tutkimuksemme kohdalla todeta seuraavaa. Perhepalveluiden ja lastensuojelun työntekijöiden vastausprosentti oli 77,8, joten heidän vastauksensa antavat tutkimuksen kannalta hyvän kuvan yhteistyöstä varhaiskasvatuksen kanssa ja heidän vastauksensa ovat korkean vastausprosentin johdosta myös yleistettävissä. Varhaiskasvatuksen työntekijöiden vastausprosentti oli 14,6, joten heidän vastaustensa perusteella ei voida tehdä perhepalveluiden ja lastensuojelun yhteistyöstä kattavia yleistyksiä. Opinnäytetyön kannalta varhaiskasvatuksen vastaukset toimivat lähinnä suuntaa antavina. Opinnäytetyön luotettavuuden sekä vastausten yleistettävyyden kannalta kyselyn kokonaisvastausprosentti jäi matalaksi, sillä valtaosa vastaajista työskenteli varhaiskasvatuksessa.

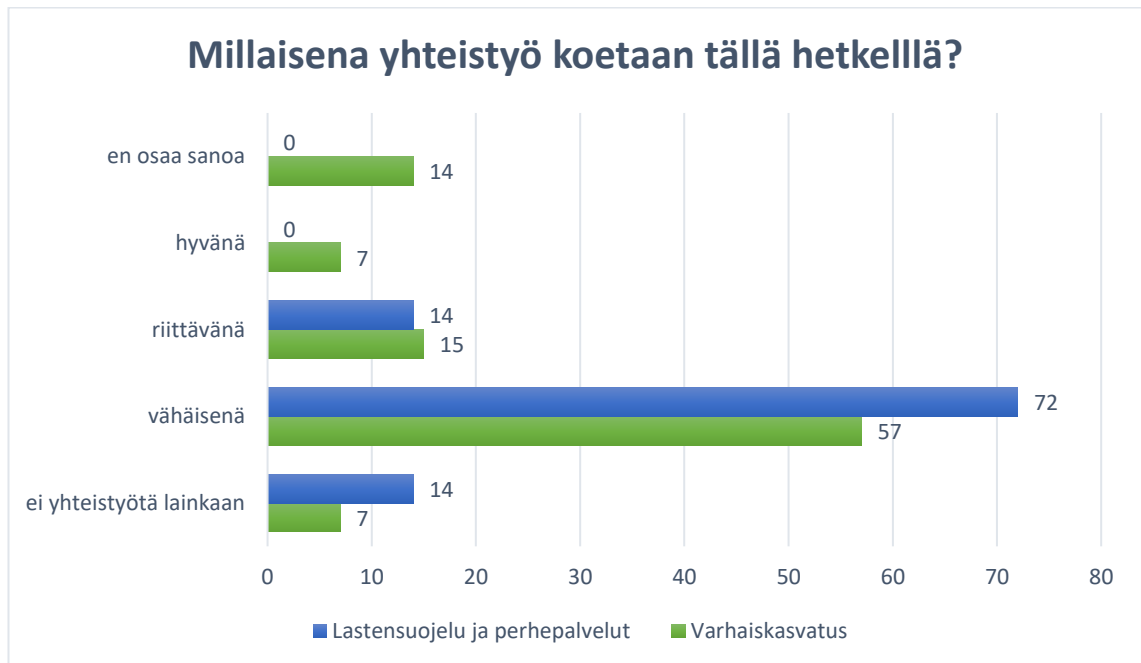
5 Tutkimustulokset

Tässä luvussa käsitellään kyselytutkimuksesta saadun aineiston tuloksia. Tutkimustulokset käsitellään kolmessa eri osassa tutkimuskysymysten pohjalta. Ensimmäiseksi kuvataan varhaiskasvatuksen, perhepalveluiden ja lastensuojelun henkilöstön kokemuksia tämänhetkisestä yhteistyöstä sekä sitä, mitkä tekijät mahdollisesti estävät yhteistyön toteutumisen. Toiseksi tarkastellaan varhaiskasvatuksen, perhepalveluiden ja lastensuojelun henkilöstön ajatuksia yhteistyön kehittämisestä. Kolmanneksi käydään läpi, miten perhepalveluiden ja lastensuojelun henkilöstön mielestä systeemistä mallia voidaan hyödyntää yhteistyön tehostamisessa. Varhaiskasvatuksen henkilöstöltä sekä perhepalveluilta ja lastensuojelulta saadut vastaukset käsitellään erillisinä, jotta näkökulmien erilaisuus tulisi tutkimuksessa esille.

Kyselyssä kartoitettiin aluksi, miten hyvin varhaiskasvatuksen, perhepalveluiden ja lastensuojelun työntekijät tuntevat toistensa tarjoamia tukitoimia lapselle ja hänen perheelleen. Varhaiskasvatuksen henkilöstö nimesi tuntemikseen perhepalveluiden ja lastensuojelun palveluiksi muun muassa tukiperheet, tukihenkilötoiminnan, sosiaaliohjaajan tarjoaman tuen, maksuttoman tai avoimuuden tukitoimena järjestetyn päivähoiton, perheneuvonnan sekä lapsiperhepsykologin palvelut. Moni vastaaja tiesi myös Pyydä apua -palvelusta ja lähes kaikki vastaajat nimesivät perhetyöntekijän palvelut tuntemikseen perhepalveluiden ja lastensuojelun tukitoimiksi. Lastensuojelun ja perhepalveluiden henkilöstö nimesi varhaiskasvatuksen tarjoamiksi tukitoimiksi muun muassa varhaiskasvatuksen erityisopettajan tarjoaman tuen ja mahdollisuuden henkilökohtaisen ohjaajaan. Varhaiskasvatuksessa tarjottavan tuen eri tasot, kuten tehostettu ja erityinen tuki tunnistettiin, ja varhaiskasvatuksen arjessa käytössä oleviksi tukitoimiksi perhepalveluiden ja lastensuojelun työntekijät nimesivät esimerkiksi kuvien hyödyntämisen, tukiviittomat, terapiatyönnyt sekä painopeitot. Osa lastensuojelun ja perhepalveluiden vastaajista totesi, etteivät he juurikaan tunne varhaiskasvatuksen tukitoimia.

5.1 Työntekijöiden kokemuksia tämänhetkisestä yhteistyöstä sekä yhteistyötä mahdollisesti estävät tekijät

Kyselyn tulosten mukaan varhaiskasvatuksen, lastensuojelun ja perhepalveluiden työntekijöistä suurin osa kokee keskinäisen yhteistyönsä tällä hetkellä vähäisenä (kuvio 3). Hyvänä yhteistyön kokee ainoastaan seitsemän prosenttia varhaiskasvatuksen henkilöstöstä. Perhepalveluiden ja lastensuojelun henkilöstöstä yksikään vastaaja ei pidä yhteistyötä hyvänä. He kokevat yhteistyön varhaiskasvatuksen kanssa olevan riittävää tai vähäistä tai ettei yhteistyötä ole lainkaan. Varhaiskasvatuksen henkilöstöstä pieni osa (14 %) ei osaa sanoa millaisena he kokevat yhteistyön perhepalveluiden ja lastensuojelun kanssa.

Kuvio 3: Kokemuksia yhteistyöstä

Osa varhaiskasvatuksen henkilöstöstä kokee yhteistyön perhepalveluiden ja lastensuojelun kanssa hyvänä. He kokevat saavansa apua tarvittaessa ja he pitävät lastensuojelun tavoitettavuutta hyvänä. Varhaiskasvatuksen henkilöstöstä pieni osa (15 %) vastasi yhteistyön olevan riittävää. Yhteistyötä on ollut esimerkiksi silloin, kun ryhmässä on ollut lapsi, jolla on entuudestaan lastensuojelun asiakkuus. Suurin osa (57 %) varhaiskasvatuksen henkilöstöstä kokee kuitenkin yhteistyön vähäisenä, tai ettei yhteistyötä ole lainkaan (7 %). Useista vastauksista kävi ilmi, että yhteistyötä ei ole, koska perheillä ei ole havaittu olevan erityisen tuen tarvetta ja siksi yhteistyöllekään ei ole nähty tarvetta. Osa vastaajista kokee, että tukitoimia ei ole ollut tarvittaessa saatavilla, tai että varhaiskasvatukselle ei anneta tietoa lastensuojelusta tai perhepalveluista. Lisäksi koetaan, että yhteydenotot ovat olleet yksipuolisia tai varhaiskasvatuksen esiin tuomia näkökulmia ei ole otettu lastensuojelussa tai perhepalveluissa huomioon.

Tavoitettavuus tilanteessa jossa heitä tarvitaan on hyvä.

Voidaan olla yhteydessä puolin ja toisin. Usein tietoja tulee lapsen huoltajan kautta varhaiskasvatukseen eikä suoraan lastensuojelusta.

Työntekijöiden kanssa ei yhteistyötä, varhaiskasvatuksen työntekijän mielipide asiasta sivuutetaan.

sosiaalityöntekijät eivät ole meihin yhteydessä jos me emme ole ensin. Sieltä ei saa tietoa perhettä koskevista huolista.

Pieni osa (14 %) perhepalveluiden ja lastensuojelun henkilöstöstä kokee yhteistyön varhaiskasvatuksen kanssa riittävänä. He kokevat, että yhteistyötä tehdään tarvittaessa. Suurin osa (72 %) lastensuojelun ja perhepalveluiden henkilöstöstä kokee yhteistyön vähäisenä ja vain muutama (14 %) vastaaja kokee, ettei yhteistyötä ole lainkaan. Yhteistyön koetaan olevan satunnaista tai yhteistyötä ei ole, koska asiakaskuntaan ei kuulu varhaiskasvatusikäisiä lapsia.

Yhteistyötä varhaiskasvatuksen kanssa on silloin, kun on tarpeellista. Yhteistyötä voisi ehkä olla enemmänkin, jos selkiytettäisiin yhteistyön muotoja.

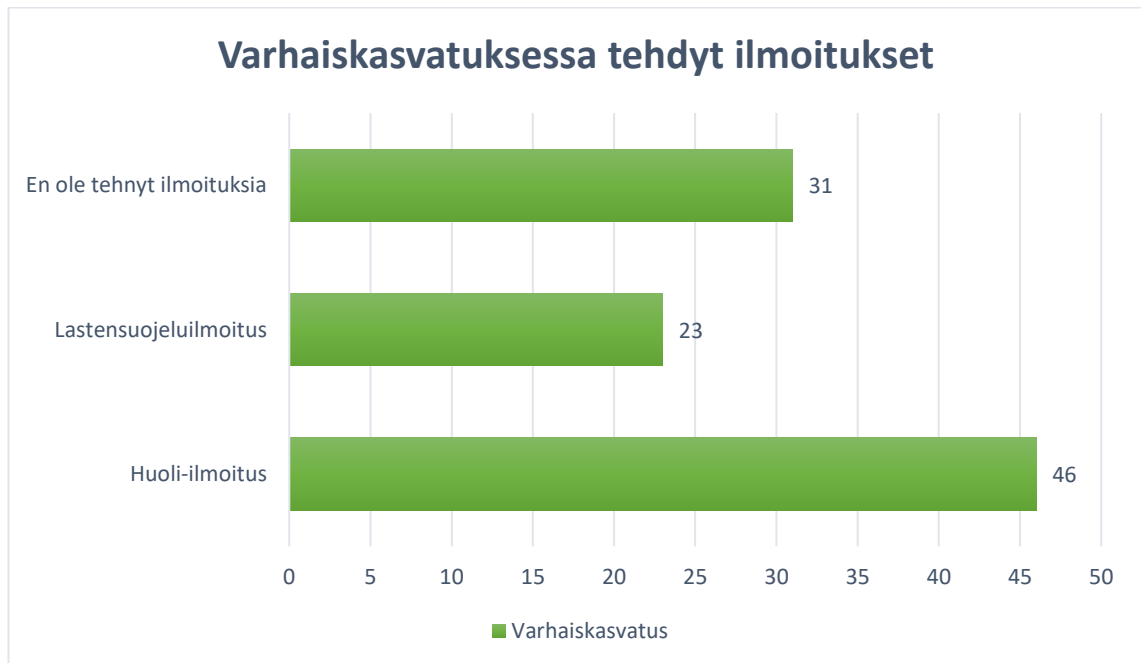
Yhteistyö on hyvin satunnaista.

Jossain palavereissa olemme mukana

Omaan asiakaskuntaan ei kuulu juurikaan varhaiskasvatusikäisiä, joten osittain sen takia yhteistyötä on vähän. Varhaiskasvatuksesta otetaan mielestäni harvoin yhteyttä sosiaalitoimeen, vaikka perheellä olisi tuentarvetta.

Suuri osa vastaajista kertoo, että yhteistyötä eri toimijoiden välillä on ollut lähinnä palavereiden muodossa. Lisäksi perhetyöntekijät ovat käyneet hoitopaikassa esittäytymässä tai hake-massa lapsia, ja varhaiskasvatushenkilöstö on tehnyt lastensuojeluilmoituksia tai on konsultoinut päivystävää sosiaalityöntekijää.

Kyselyssä selvitettiin varhaiskasvatuksen henkilöstön tekemiä ilmoituksia lapsesta tai hänen perheestään. Tämän kysymyksen avulla kartoitettiin, onko ilmoituksia ylipäätään tehty ja mitä ilmoitusmuotoa on yleisimmin käytetty. Kuviosta 4 nähdään, miten varhaiskasvatuksessa tehdyt ilmoitusmuodot ovat jakautuneet. Varhaiskasvatuksen henkilöstöstä 46 prosenttia on tehnyt huoli-ilmoituksen, lastensuojeluilmoituksia on tehnyt 23 prosenttia henkilöstöstä ja 31 prosenttia ei ole tehnyt lainkaan ilmoituksia.

Kuvio 4: Huoli- ja lastensuojeluilmoitukset varhaiskasvatuksen tekeminä

Kyselyn vastauksista nousi esille tilanteita, joissa varhaiskasvatuksen, perhepalveluiden ja lastensuojelun välisestä yhteistyöstä on koettu olevan konkreettista hyötyä. Varhaiskasvatuksen henkilöstö kokee, että lastensuojeluilmoituksen teosta ja yhteisistä palavereista perhepalveluiden ja lastensuojelun kanssa on ollut hyötyä. Lisäksi yhteistyöstä on ollut hyötyä esimerkiksi tilanteessa, jossa varhaiskasvatuksen tuki lapselle ja hänen perheelleen ei ole enää riittänyt, tai kun varhaiskasvatukselle on herännyt huoli lapsesta ja lastensuojelussa huoli on otettu vakavasti. Yhteistyöstä on koettu olevan apua myös suunniteltaessa lapselle tarjottavia tukimuotoja sekä sen on koettu helpottavan haastavien tai uhkaavien tilanteiden hoitamista. Kaikki vastaajat eivät osanneet nimetä tilanteita, joissa yhteistyöstä olisi ollut hyötyä.

Silloin, kun varhaiskasvatuksen antama apu ja tuki lapselle ja perheelle ei ole ollut riittävä. Lastensuojelu on pystynyt laajemmin tutkailemaan perheen tilannetta ja tuoda apua kotiin.

- perheen käytänteiden selkiyttäminen esim. huoltajien haasteellisemmassa erotilanteessa.

-Lapsta koskevien tukimuotojen mietinnässä

Palaverit missä myös vanhempi mukana yhteisesti sovittu pelisääntöjä, sosiaalipäivystyksestä tuli ihminen ryhmään tueksi kun tieto että väkivaltainen huoltaja kenelle lasta ei saa luovuttaa on tulossa hakemaan

Perhepalveluiden ja lastensuojelun henkilöstö kokee, että yhteistyöstä varhaiskasvatuksen kanssa on ollut hyötyä muun muassa palvelutarpeen arviota laadittaessa, sillä varhaiskasvatuksen ammattilaisilla nähdään olevan oleellista tietoa lapsen kasvusta ja kehityksestä.

Lisäksi heidän asiantuntijuuttaan halutaan hyödyntää, kun suunnitellaan palveluita lapselle. Yhteisen asiakkaan kohdalla yhteistyö koettiin merkittäväksi. Näissä tapauksissa yhteistyötä tehdessä on voitu varmistaa työskentelyn olevan yhteisten tavoitteiden mukaista.

Lasten kasvua ja kehitystä arvioidaan päivittäin varhaiskasvatuksen ammattilaisten toimesta. Tieto on tärkeää suunniteltaessa palveluita ja tehtäessä palvelutarpeen arviota. Varhaiskasvatuksen asiantuntijarooli on tärkeä.

Yhteisten asiakkaiden kohdalla yhteistyö on tärkeää. Esimerkiksi jos lapsi on päiväkodissa, on hyvä olla selvillä yhteiset tavoitteet lapsen kasvun ja kehityksen tueksi. Silloin päivähoitossa on tiedettävä, mitä tavoitteita lastensuojelu on asettanut ja toisaalta mitä tavoitteita päivähoitossa on, jotta sama linja tukitoimissa olisi myös kodin arjessa.

Kyselyssä kartoitettiin myös tekijöitä, jotka mahdollisesti estävät varhaiskasvatuksen, perhepalveluiden ja lastensuojelun välistä yhteistyötä. Varhaiskasvatuksen henkilöstön vastauksista yhdeksi yhteistyötä estäväksi tekijäksi nousi vaitiolovelvollisuus, jonka nähtiin joissain tilanteissa vaikeuttavan asioiden avointa käsittelyä. Tiedonkulku mainittiin lähes kaikissa vastauksissa yhteistyötä vaikeuttavaksi tekijäksi, ja erään vastaajan mukaan yhteistyötä on vaikea tehdä silloin kun ei ole edes tietoa siitä, että lapsi on lastensuojelun asiakas. Toisen osapuolen työntekijöiden ja käytäntöjen vieraus koettiin myös yhteistyötä estäväksi tekijäksi. Lisäksi varhaiskasvatuksen henkilöstön vastauksista kävi ilmi, että yhteistyötä vaikeuttaa perheiden negatiivinen asenne perhepalveluita ja lastensuojelua kohtaan. Eräs vastaaja koki, että yhteistyötä vaikeuttaa, kun ilmoitusta ei ole mahdollista tehdä anonyymisti, vaan ilmoittajan nimi tulee aina perheen tietoon.

Joskus keskusteluissa ei ehkä päästä kiinni itse asiaan, koska vaitiolo estää avaamista keskustelua

Negatiivinen asenne ja pelko perhepalveluiden ja lastensuojelun suhteen. Perheet näkevät ne enemmänkin häirtävänä, yksityisyyttä rikkovana kuin auttavana ja tukevana toimena.

Emme välttämättä tiedä lapsen lastensuojelu asiakkuudesta. Eikä ole tietoa mitä lastensuojelu meiltä päin odottaa.

Varhaiskasvatuksen henkilöstö nosti vastauksissaan esille huolen siitä, että perheet eivät saa tukea ajoissa. Tietosuoja nähtiin rajoittavan liikaa avointa keskustelua eri tahojen välillä. Lisäksi vastauksissa nousi esiin toive siitä, että lastensuojelu pystyisi tukemaan perheitä ennen kuin ongelmat pahenevat ja kasaantuvat.

Tietosuoja on tärkeää mutta se ei saisi häirtää niin että kenties joku toimi jää tekemättä ja tapahtuu ihan hirveitä. Pitäisi olla niin että perheen kanssa toimivat tahot jakaisivat avoimesti toisilleen tietoa jotta välttyttäisiin siltä että apu ei tule ajoissa.

Lastensuojelutyö kaipaisi kevennystä. Eli apua pitäisi saada ennen kuin ongelmat kasvavat liian suureksi ja joutuu sijoittamaan lapsen. Lapsen etu olisi useammin oman perheen tukeminen.

Perhepalveluiden ja lastensuojelun henkilöstö koki vastausten perusteella yhteistyötä estäviksi tekijöiksi varhaiskasvatuksen yhteydenottojen vähäisyyden ja tiedonkulkuun liittyvät haasteet, jolloin lapselle ei pystytä tarjoamaan oikea-aikaista ja riittävää tukea. Lastensuojelun salassapitovelvollisuus koettiin myös lastensuojelun ja perhepalveluiden vastaajien osalta yhteistyötä vaikeuttavaksi tekijäksi. Toisaalta haasteena yhteistyön tekemiselle nähtiin se, että varhaiskasvatuksessa ei aina tunnisteta lastensuojelun tehtäväkenttää. Eräs vastaaja oli huolissaan siitä, miten lastensuojelun asiakkuus vaikuttaa lapsen kohteluun päiväkodin arjessa. Kaikki vastaajat eivät osanneet nimetä yhteistyötä hankaloittavia tekijöitä.

Varhaiskasvatuksesta ei oteta yhteyttä sosiaalitoimeen. Lapsi kuitenkin viettää ison osan päivästä päivähoidossa, jossa parhaiten havaitaan mahdolliset huolenaiheet, mutta niistä ei tule tietoa, joten asioihin ei pystytä ajoissa puuttumaan ja tarjoamaan tukea.

Salassapito ja lastensuojelun mystisyys. Lastensuojelun ottaessa yhteyttä tai osallistuessa lapsen asioihin varhaiskasvatuksessa saa asiakkuus varhaiskasvatuksen henkilökunnan varpailleen ja epävarmaksi. Huolena, vaikuttaako asiakkuus lapsen saamaan kohteluun tai palveluun varhaiskasvatuksessa. Tullaanko liian herkeksi arvioimaan lasta ja perheen tilannetta.

5.2 Työntekijöiden näkemyksiä yhteistyön kehittämisestä

Kyselyssä kartoitettiin työntekijöiden kokemuksia tilanteista, joissa yhteistyöstä varhaiskasvatuksen, perhepalveluiden ja lastensuojelun välillä olisi ollut hyötyä. Varhaiskasvatuksen henkilöstön mukaan yhteistyöstä olisi ollut hyötyä tilanteissa, joissa perheet olisivat tarvinneet tukea vanhemmuuteen. Yhteistyötä olisi kaivattu myös tilanteessa, jossa varhaiskasvatuksessa tiedettiin lapsen sijoituksesta, mutta ei tiedetty muuta lapsen tilanteesta, eikä ehkä siksi osattu auttaa lasta riittävästi. Eräässä vastauksessa todettiin, että yhteistyöstä olisi hyötyä, jos lastensuojelu ottaisi varhaiskasvatuksen mielipiteen huomioon aiempaa paremmin.

ns. hieman hukassa olevan vanhemmuuden ohjauksessa oikeaan suuntaan. Perhe ei ehkä ole huomannut tarvitsevansa tukea myös ulkopuolelta

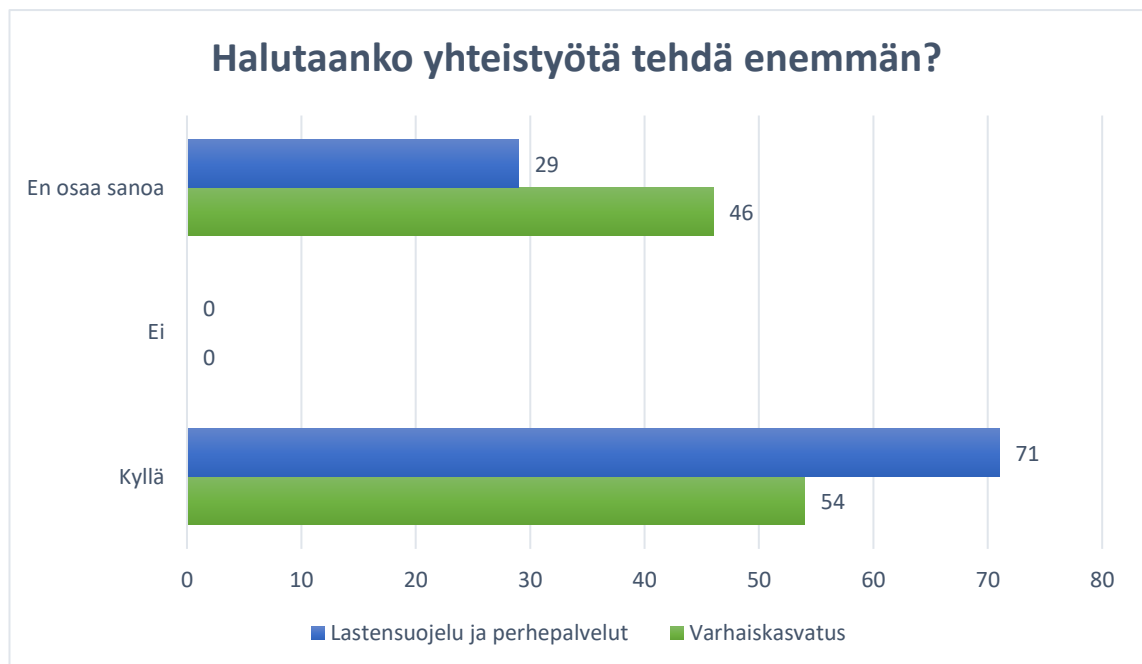
Yksi kiireellinen sijoitus tullut kodin ulkopuolelle tuullut vastaan, mutta emme tienneet mikä oli perheen suurin murhe. Emme pystyneet riittävästi kenties tukemaan perhettä!

Perhepalveluiden ja lastensuojelun työntekijät kokivat, että yhteistyöstä varhaiskasvatuksen kanssa olisi ollut hyötyä, jos varhaiskasvatuksesta tehtäisiin lastensuojeluilmoituksia matalammalla kynnyksellä, jotta apua ja tukea voitaisiin tarjota jo varhaisemmassa vaiheessa. Vastajat kokivat myös, että varhaiskasvatus voisi tuoda enemmän esiin omia näkemyksiään lapsen tilanteesta ja mahdollisista huolen aiheista.

Jos varhaiskasvatuksesta oltaisiin jo varhaisemmassa yhteydessä perhepalveluihin ja tarjottaisiin apua perheille, tehtäisiin herkemmin lastensuojeluilmoituksia

Tiedonsaanti lasten asioissa, esimerkiksi millaisena lapsen tilanne näyttäytyy päivähoiton henkilökunnalle. He kuitenkin lasta tapaavat lähes päivittäin

Kyselyssä selvitettiin myös työntekijöiden halukkuutta tehdä enemmän yhteistyötä keskenään. Suurin osa vastaajista haluaisi lisätä varhaiskasvatuksen, perhepalveluiden ja lastensuojelun välistä yhteistyötä (kuvi 5). Yhteistyön lisäämiseen ei osannut ottaa kantaa 46 prosenttia varhaiskasvatuksen henkilöstöstä ja 29 prosenttia perhepalveluiden ja lastensuojelun henkilöstöstä.

Kuvio 5: Halukkuus lisätä yhteistyötä

Varhaiskasvatuksen, perhepalveluiden ja lastensuojelun henkilöstö toi vastauksissaan esiin konkreettisia esimerkkejä siitä, miten yhteistyötä heidän välillään voidaan kehittää. Varhaiskasvatuksen henkilöstön vastauksissa kehittämisen kohteeksi nousi muun muassa perheiden tietoisuuden lisääminen eri palveluvaihtoehdoista, myös siitä näkökulmasta, ettei lastensuojelun asiakkuutta edellytetä kaikkien palveluiden saamiseksi. Varhaiskasvatuksen henkilöstö

kaipasi myös itselleen tietoa perheille tarjolla olevista palveluista selkeästi kuvattuna. Vastaajat kokivat, että tutustuminen ja avoin tiedon jakaminen olisivat tärkeitä asioita yhteistyön kannalta. Lisäksi ehdotettiin, että varhaiskasvatuksessa voisi säännöllisesti käydä lastensuojelun ja perhepalveluiden työntekijä, jolta he voisi kysyä neuvoa eri tilanteisiin.

Tuoda tietoisemmaksi eri palveluvaihtoehtoja perheille. Myös se ettei tiettyjen palvelujen saaminen vaadi lastensuojelun asiakkuutta. Perhepalveluiden ja lastensuojelun yhteyshenkilö, joka kävisi säännöllisesti esim. kerran puolessa vuodessa tai useammin päiväkodilla kiertämässä. Olisi helposti saatavissa apua ja konsultointia kun tulee tilanteita.

Nopea yhteys, puolin ja toisin

Selkeitä kirjallisesti sovittuja asioita, joihin olisi myös myöhemmin helppo palata. Muistio esim. tapaamisesta saman tien.

Perhepalveluiden ja lastensuojelun henkilöstön vastauksissa yhteistyön kehittämistä varhaiskasvatuksen kanssa nousi esiin säännöllinen yhteistyö ja yhteiset palaverit. Vastaajat kokivat, että yhteistyölle pitäisi laatia selkeät säännöt ja toimintatavat niin ilmoituskäytäntöjen kuin yhteistyöpalaverienkin osalta. Useampi vastaaja koki, että ilmoitusvelvollisuus ja ilmoituskäytännöt olisi tärkeä kehittämiskohde, johon yhteistyöllä voitaisiin vaikuttaa. Lisäksi vastauksissa ehdotettiin, että perhepalveluiden ja lastensuojelun työntekijöiden olisi hyvä jalkautua päiväkoteihin tekemään itseään ja omaa työtään tutummaksi varhaiskasvatuksen henkilöstölle.

Paras tapa olisi luoda selkeät toimintatavat ja yhteistyön säännöt: ilmoituskäytännöt toimiviksi, kehen yhteys ja milloin, miten toimitaan yhteistyöpalaverien osalta ym. Kuka kirjaa ja mitä sekä minne. Milloin voidaan keskustella ilman perheen suostumusta ja milloin ei.

Yhteisiä palavereja aika ajoin, jos toimen työntekijät voisivat jalkautua päiväkoteihin ja tehdä itseään ja työtään tutuksi varhaiskasvatuksen henkilöstölle

5.3 Systeminen malli yhteistyön tehostajana

Lastensuojelun ja perhepalveluiden työntekijöiltä kysyttiin, miten heillä käytössä olevaa systeemistä mallia voidaan hyödyntää varhaiskasvatuksen kanssa tehtävässä yhteistyössä. Vastauksista kävi ilmi yhteinen näkemys siitä, että varhaiskasvatus on osa lapsen systeemiä, ja heillä on lastensuojelunkin näkökulmasta arvokasta tietoa lapsesta ja hänen perheestään. Lähes kaikkien vastaajien mukaan varhaiskasvatuksen henkilöstö tulisi ottaa mukaan systeemiin tiimeihin. Lisäksi ehdotettiin, että varhaiskasvatuksessa voitaisiin käyttää systeemistä toimintamallia perheen kanssa työskentelyssä. Eräs lastensuojelun ja perhepalveluiden vastaaja

toi esiin epäilyksensä siitä, että toimijat eivät täysin tunnista toistensa tehtävänkuvia, ja ehdotti systeemistä toimintamallia ratkaisuksi tähän.

Varhaiskasvatus on iso osa lasten systeemiä, joten siellä olisi paljon arvokasta tietoa ja havaintoja lapsesta ja perheestä. Liian usein asiat pysyvät etäällä toisistaan, eikä kummassakaan päässä ole tietoa mitä tapahtuu ja miksi.

Varhaiskasvatuksen henkilökunta voisi osallistua systeemisen mallin mukaisiin käsittelyihin lapsikohtaisesti asioissa asiantuntijana. Varhaiskasvatukselle tulisi kertoa systeemisestä toimintamallista (esittely, esite?)

Varhaiskasvatus voisi käyttää arjessa perhelähtöistä ja systeemistä toimintatapaa tehdessään perheen kanssa töitä, ottaessa asioita puheeksi tai esim. pitäessään vasukeskusteluja.

Yhteistyö varhaiskasvatuksen kanssa hyvää, mutta edelleen jonkinlainen epäilyksen ja tietämättömyyden kuilu vallitsee toimintojen välillä puolin ja toisin. Toimintoja pitäisi saada lähemmäksi toisiaan. Auttaisiko yhteinen systeeminen viitekehys?

6 Johtopäätökset

Tässä luvussa palataan aluksi opinnäytetyön taustalla vaikuttavaan ilmiöön. Seuraavaksi luvussa käydään läpi tutkimustulosten pohjalta esiin nousseita ajatuksia Someron kaupungin lastensuojelun, varhaiskasvatuksen ja perhepalveluiden yhteistyön kehittämisestä. Lopuksi luvussa tuodaan esille muissa opinnäytetöissä esiin tulleita tutkimustuloksia.

Räty (2019, 24) toteaa, että kunnissa ei panosteta ennaltaehkäisevään lastensuojeluun, lapsille ja perheille ei tarjota palveluita riittävän aikaisin ja lastensuojelun asiakkaisiksi päädytään vasta, kun ongelmat ovat suuria. Ratkaisuksi Räty tarjoaa muun muassa viranomaisyhteistyötä ja varhaista puuttumista, joilla perheen ongelmia voitaisiin ennaltaehkäistä. Rädyn esiin tuoma epäkohta on tunnistettu myös Somerolla ja kaupunki on halunnut selvittää tekijöitä, jotka estävät viranomaisten yhteistyötä ja näin ollen tekee varhaisen puuttumisen haastavaksi. Varhaiskasvatuksen suuri rooli ennaltaehkäisevän lastensuojelun palveluna onkin hyvä tiedostaa eri toimijoiden keskuudessa. Varhaiskasvatuksella on mahdollisuus tarttua lapsen ja perheen haasteisiin varhaisessa vaiheessa, mikä voi ehkäistä tulevaa lastensuojelun toimenpiteiden tarvetta.

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen tarkoituksena oli selvittää millaiseksi yhteistyö varhaiskasvatuksen, perhepalveluiden ja lastensuojelun välillä koetaan ja mitkä tekijät estävät yhteistyötä. Tutkimustulosten perusteella voidaan todeta, että Someron kaupungin varhaiskasvatuksen, lastensuojelun ja perhepalveluiden toimijat kokevat keskinäisen yhteistyön pääosin vähäisenä. Varhaiskasvatuksen henkilöstö kokee yhteistyön hieman parempana kuin perhepalveluiden ja lastensuojelun henkilöstö. Varhaiskasvatuksen vastauksista nousi esille luottamus

siihen, että yhteistyö toimii silloin kun sille on tarvetta. Lastensuojelun ja perhepalveluiden vastauksissa yhteistyön vähäisyys koettiin ongelmana ja yhteydenottoja toivottiin varhaiskasvatuksen suunnalta enemmän ja aiempaa varhaisemmassa vaiheessa, jotta perheiden tilanteisiin pystytään puuttumaan ajoissa.

Sekä perhepalveluiden ja lastensuojelun henkilöstön että varhaiskasvatuksen henkilöstön vastauksista kävi ilmi varhaiskasvatuksen ilmoitusvelvollisuuteen liittyvät haasteet. Lastensuojelulle ja perhepalveluille yhteistyö varhaiskasvatuksen kanssa näyttäytyy hyvin vähäisenä, ja he toivoivat varhaiskasvatukselta herkempää reagointia tilanteessa, jossa herää huoli lapsesta. Varhaiskasvatuksen henkilöstöltä vaaditaan taitoa tunnistaa ja havaita lapsen mahdollinen lastensuojelun tarve ja reagoida tarpeeseen oikeaan aikaan tekemällä lastensuojeluilmoitus. Onko varhaiskasvatuksen henkilöstöllä kuitenkin riittävää tietoa siitä, milloin ilmoitus tulee tehdä ja kenen se on tehtävä? Varhaiskasvatuksen henkilöstön koulutukseen ei välttämättä kuulu lastensuojeluun liittyviä opintoja, jolloin voidaan ajatella, että ilmoituksen tekemiseen liittyvät haasteet saattavat johtua tietämättömydestä. Osa varhaiskasvatuksen vastaajista koki ilmoituksen tekemisen haastavaksi, koska he viranomaisina eivät voi tehdä ilmoitusta anonymisti. Koetaanko ilmoituksen tekeminen vaikeaksi siksi, että ei tiedetä, mitä ilmoituksesta perheelle seuraa? Kuten kyselyn vastauksissakin ehdotettiin, ilmoituksen tekemiseen liittyviä ohjeita olisi hyvä tarkentaa tai järjestää aiheesta koulutuksia, jotta kynnys ilmoitusten tekemiseen olisi mahdollisimman matala. Vastausten mukaan varhaiskasvatuksessa koetaan epävarmuutta siitä, johtaako heidän tekemänsä lastensuojeluilmoitus mihinkään, ja saako lapsi ja hänen perheensä tarvitsemansa tuen. Voitaisiinko toimijoiden yhteistyötä jatkossa kehittää siten, että lastensuojelusta tulisi varhaiskasvatukseen kuittaus siitä, että ilmoitus on vastaanotettu ja otettu käsittelyyn? Tämänkaltaisen toimintamallin käyttöönotto voisi lisätä varhaiskasvatuksen varmuutta siitä, että heidän huolensa ja näkemyksensä lapsen tilanteesta on huomioitu.

Tiedonkulun haasteet koettiin suurimmaksi yhteistyötä estäväksi tekijäksi sekä varhaiskasvatuksen että lastensuojelun ja perhepalveluiden vastaajien osalta. Salassapidon ja vaitiolovelvollisuuden koettiin hankaloittavan tiedon vaihtoa. On kuitenkin huomioitava, että perheen asioista voidaan keskustella, jos siihen on perheen lupa. Aranevan (2016, 98) mukaan viranomaiset voivat monialaista yhteistyötä tehdessään keskustella keskenään lapsen ja hänen perheensä asioista, jos heillä on siihen perheen suostumus. Ilman asiakkaan suostumusta tietoja voidaan viranomaisten välillä luovuttaa sosiaalihuollon asiakaslain 17 pykälän mukaisesti. Yhteistyötä kehitettäessä olisikin hyvä huomioida, että asioista keskusteltaisiin avoimesti perheiden kanssa ja heiltä pyydetäisiin suoraan lupaa keskustella heidän asioistaan eri viranomaisten välillä.

Toisessa tutkimuskysymyksessä kysyttiin, miten toimijoiden yhteistyötä voidaan kehittää. Tutkimustulosten mukaan vastaajat tuntevat jonkin verran toistensa palveluita ja tukitoimia, mutta muiden toimijoiden palveluista toivottiin lisää tietoa. Rätty (2019, 27) peräänkuuluttaa kunnan viranomaisilta riittävää tietoa kunnan tarjoamista palveluista ja eri viranomaisten välisiä toimintamalleja, jotta asiakas saisi tarvitsemansa tuen sekä palvelut riittävän ajoissa. Kyselyn tuloksista kävi ilmi, että varhaiskasvatuksen vastaajat toivoivat sekä itselleen että asiakasperheille lisää tietoa lastensuojelun ja perhepalveluiden tarjoamista palveluista. Varhaiskasvatuksen henkilöstöllä olisikin luonteva asema perheelle tuttuina ja luotettavina työntekijöinä ohjata perheet oikeiden palvelujen piiriin oikeaan aikaan, jos heillä olisi riittävä tieto tarjolla olevista palveluista ja tukitoimista. Vastauksissa ehdotettiin myös lastensuojelun tai perhepalveluiden työntekijän säännöllistä jalkautumista päiväkoteihin, jotta varhaiskasvatuksella olisi mahdollisuus matalalla kynnyksellä kysyä mielipidettä lasta ja hänen perhettään koskeviin kysymyksiin.

Joidenkin varhaiskasvatuksen vastaajien mukaan heidän huoltaan ei lastensuojelun eikä perhepalvelujen puolella oteta vakavasti tai heidän mielipiteensä sivuutetaan. Useat varhaiskasvatuksen vastaajat kokivat myös, että heille ei anneta riittävästi tietoa lapsen tilanteeseen liittyen, jotta he voisivat tukea lasta ja tämän perhettä oikealla tavalla. Perhepalveluiden ja lastensuojelun vastauksista nousi myös esiin tarve kehittää yhteistyötä varhaiskasvatuksen kanssa. Konkreettisia esimerkkejä yhteistyön kehittämiseksi olivat muun muassa säännöllinen yhteistyö esimerkiksi palaverien muodossa sekä selkeät säännöt ja toimintatavat yhteistyölle. Voisiko vastuuta yhteistyön kehittämisestä antaa perhepalveluiden ja lastensuojelun työntekijöille, sillä heillä on tieto varhaiskasvatuksen palveluiden piirissä olevista sosiaalihuollon tai lastensuojelun asiakkaista? Sosiaalitoimistosta voitaisiin myös olla aktiivisesti mukana esimerkiksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelmapalaverissa ja siten kehittää yhteistyötä varhaiskasvatuksen kanssa.

Kolmannessa tutkimuskysymyksessä selvitettiin, miten systeemistä mallia voidaan hyödyntää yhteistyön tehostamisessa. Kyselyn kautta saatu aineisto ei suoraan antanut vastauksia tutkimuskysymykseen. Aineiston pohjalta voidaan kuitenkin todeta, että varhaiskasvatuksen merkitys osana lapsen systeemiä tunnistettiin perhepalveluiden ja lastensuojelun työntekijöiden vastauksissa. Systeemisen työskentelyn ollessa kuitenkin vielä alkuvaiheessa Somerolla, ei varhaiskasvatuksen henkilöstöä ole otettu osaksi systeemistä tiimiä. Perhepalveluiden ja lastensuojelun vastaajat arvostivat varhaiskasvatuksen asiantuntijuutta lapsen asioissa ja he kokivat, että varhaiskasvatuksen mukanaolo systeemisen mallin mukaisissa palaverissa voisi olla hyvä tapa tehostaa yhteistyötä.

Varhaiskasvatuksen asiantuntijuuden hyödyntäminen systeemisessä tiimissä on ensimmäinen askel yhteistyön toimintamallien ja rakenteiden luomiseksi. Tämän jälkeen yhteistyötä on varmasti helpompi kehittää ennaltaehkäisevämpään suuntaan, koska toimijat tulevat

keskenään tutuiksi systeemisten tiimien kautta. Varhaiskasvatuksen osallistuminen systeemiin tiimeihin mahdollistaa varhaiskasvatuksen vastaajien kaipaaman avoimen keskusteluyhteyden.

Räty (2019, 24) kritisoi sitä, että eri viranomaisten välillä ei tehdä yhteistyötä lainsäädännön mahdollistamalla ja edellyttämällä tavalla. Rädyn mukaan tukipalvelut esimerkiksi sosiaalihuollossa ja varhaiskasvatuksessa ovat liian erillään toisistaan, ja toimijoiden välinen yhteistyö on vähäistä, mikä vaikuttaa perheen saaman tuen riittävyteen. Yhteistyön kehittämiseksi onkin varmasti tarve, niin Somerolla kuin muuallakin Suomessa. Pulkkinen ja Rauhalan (2017), Mollgrenin (2019) sekä Airaksisen ja Filppulan (2011) opinnäytetyöissä tutkimustulokset olivat hyvin samankaltaisia kuin tässä opinnäytetyössä: Kaikissa tutkimuksissa havaittiin varhaiskasvatuksen henkilöstön kokevan, ettei heille anneta riittävästi tietoa muilta toimijoilta. Niin ikään kaikista tutkimuksista nousi esiin lastensuojelun ja perhepalveluiden toimijoiden toive siitä, että varhaiskasvatuksesta otettaisiin yhteyttä tai tehtäisiin ilmoituksia varhaisessa vaiheessa. Yhteistyön kehittämiseksi havaittiin olevan tarvetta kaikissa opinnäytetyöissä.

Suurin osa tämän opinnäytetyön kyselyyn vastaajista toivoi, että yhteistyötä toimijoiden välillä olisi enemmän. Vastaajat kaipasivat selkeämpiä yhteistyön muotoja sekä yhteisiä käytäntöjä ja palavereja. Vastauksista nousi esille ilmeinen tarve ilmoituskäytäntöjen selkiyttämiseen sekä tiedonkulun sujuvoittamiseen. Systeemisen mallin laajentaminen lastensuojelun, perhepalveluiden ja varhaiskasvatuksen väliseksi toimintamalliksi voisi yhteisten asiakkaiden kohdalla olla avain entistä avoimempaan ja toimivampaan yhteistyöhön. Haarala (2018, 45-66) tutki maisterin tutkielmassaan sosiaalityöntekijöiden suhtautumista systeemisen toimintamallin käyttöönottoon sekä siihen liittyviä haasteita ja edellytyksiä. Kyselyn tuloksista kävi ilmi, että systeemisen mallin pilotointiin suhtauduttiin positiivisesti ja siltä odotettiin hyviä tuloksia, mutta toisaalta pohdittiin käytännön realiteettien sovittamista systeemisen mallin mukaiseen työskentelyyn. Tutkielmassa todettiin, että systeemisen toimintamallin käyttöönotto vaatii jatkuvaa koulutusta, riittävää resursointia sekä esimiesten tukea. Tähän on hyvä kiinnittää huomiota Somerollakin, jos yhteistyötä lähdetään kehittämään systeemisen mallin mukaisesti.

7 Pohdinta

Opintojen alkuvaiheesta asti oli selvää, että opinnäytetyön aihe liittyisi jotenkin sekä varhaiskasvatukseen että lastensuojeluun. Töissä ja opintoihin liittyvissä työharjoitteluissa tehdyt havainnot vähäisestä yhteistyöstä lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen välillä herättivät kiinnostuksen aiheen tutkimiseen. Työharjoittelun kautta löytyi työelämäkumppani, jolla oli halu ja tarve selvittää omassa organisaatiossaan toteutettavaa yhteistyötä varhaiskasvatuksen, lastensuojelun ja perhepalveluiden välillä.

Aiheeseen tutustuttaessa pohdittiin, miksi yhteistyö näiden toimijoiden välillä on niin vähäistä. Sosiaalitoimisto ja sen palvelut nähdään tänäkin päivänä vaikeasti lähestyttävänä sekä leimaavana palveluna jopa viranomaisten keskuudessa. Hankaloittaako yhteistyötä mahdollisesti byrokratia, ajan puute, henkilöstön tai johdon asenne tai vanhat tottumukset?

Opinnäytetyön aihe oli mielenkiintoinen, mutta hyvin laaja, ja alkuun pääseminen tuntui vaikealta. Aiheen teoriaosuuden rajaaminen oli tärkeää ja rajaamisen myötä työn tekeminen helpottui. Prosessin edetessä ja lähdekirjallisuuteen perehdyttäessä selkiytyi, mihin tässä opinnäytetyössä halutaan keskittyä. Opinnäytetyön tekoon vaikutti osaltaan myös vallitseva pandemiatilanne. Koronatilanne määritteli pitkälti tutkimuksen toteutustavan ja haastoi yhteistyötä työelämäkumppanin kanssa, kun kommunikointi tapahtui aloituspalaverin jälkeen pääosin sähköpostin välityksellä.

Opinnäytetyöprosessi sujui alkuun pääsyn jälkeen hyvin ja tulosten analysointi oli mielenkiintoista. Perhepalveluiden ja lastensuojelun puolelta saatiin hyvin vastauksia, mikä oli opinnäytetyön kannalta merkittävää. Harmillista oli varhaiskasvatuksen henkilöstön alhainen vastausprosentti. Olisiko varhaiskasvatuksesta saatu enemmän vastauksia, jos aineiston keruu olisikin toteutettu haastatteluiden muodossa? Miten vastaajia olisi voitu aktivoida tehokkaammin?

Aihetta voisi jatkossa tarkastella käytännön kehittämistyön kannalta ja selvittää, miten systeeminen malli käytännössä saadaan varhaiskasvatuksen, lastensuojelun ja perhepalveluiden yhteiseksi toimintamalliksi. Toisena mielenkiintoisena jatkotutkimusaiheena voidaan nähdä varhaiskasvatuksen näkemys omasta roolistaan ennaltaehkäisevänä lastensuojeluna. Ymmärretäänkö varhaiskasvatuksessa, miten suuri rooli heillä on ennaltaehkäisevänä lastensuojelun palveluna? Mielenkiintoista olisi myös kuulla, miten toimijoiden välisen yhteistyön kehittäminen Somerolla tulevaisuudessa toteutuu ja minkälaisiin tuloksiin se johtaa – niin henkilöstön kuin asiakkaidenkin näkökulmasta.

Työelämäkumppanilta saadun palautteen perusteella he ovat tyytyväisiä opinnäytetyön sisältöön ja he kokevat, että työ vastaa heidän tarvettaan. Opinnäytetyö tullaan esittelemään yhteistyöseminaarissa varhaiskasvatuksen, perhepalveluiden ja lastensuojelun henkilöstölle ja työn pohjalta Someron kaupunki aikoo jatkaa yhteistyön kehittämistä toimijoiden välillä.

Opinnäytetyön tekijöiden omat tavoitteet ovat prosessin aikana toteutuneet ja ammatillisuus on kasvanut huomattavasti. Opinnäytetyötä tehtiin tiiviissä tahdissa, työ eteni johdonmukaisesti ja aikataulussa pysyttiin hyvin. Työnjako parin välillä on ollut tasapuolista ja työskennellessä on huomioitu sekä oma että työparin jaksaminen. Työskentelyn edetessä havaittiin, että parin erilaiset vahvuudet täydensivät hyvin toisiaan: toinen oli hyvä aloittamaan ja toinen oli taitava viimeistelemään tekstiä. Opinnäytetyön tekemisen myötä ymmärrys siitä, miten tärkeä merkitys yhteistyöllä on niin opinnäytetyön teossa kuin työelämässäkin, on

vahvistunut. Prosessin aikana havaittiin tiiviin yhteistyön merkitys työelämäkumppanin kanssa ja opittiin huomioimaan myös työelämäkumppanin aikataulut.

Ennen kaikkea, vaikka opinnäytetyöprosessi oli vaativa ja työläs, oli se myös todella antoisa. Koko prosessi eri vaiheineen vaati ongelmanratkaisukykyä sekä kärsivällisyyttä. Oma ammatillisuus teki opinnäytetyöprosessin myötä suuren harppauksen.

Lähteet

Painetut

- Alijoki, A. & Pihlaja, P. 2017. Pedagogiset rakenteet ja ratkaisut lasten erityisen tuen tarpeiden näkökulmasta. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 263-275.
- Araneva, M. 2016. Lapsen suojelu - Toteuttaminen ja päätöksenteko. Helsinki: Talentum Pro.
- Bronstein, L. 2003. A model for interdisciplinary collaboration. *Social Work* 48:3, 297-306.
- Eerola-Pennanen, P., Vuorisalo, M. & Raittila, R. 2017. Johdatus varhaiskasvatukseen. Teoksessa Koivula, M., Siippainen, A. & Eerola-Pennanen, P. (toim.) Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Tampere: Vastapaino, 17-28.
- Heikka, J., Hujala, E., Turja, L. & Fonsén, E. 2017. Havainnointi ja arviointi varhaispedagogiikassa. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 56-68.
- Heinonen, H., Iivonen, E., Korhonen, M., Lahtinen, N., Muuronen, K., Semi, R. & Siimes, U. 2016. Lasten oikeudet ja aikuisten vastuut varhaiskasvatuksessa. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Ikonen, L. 2013. Salassa pidettävä. Suojeleeko laki lasta vai lastensuojelijaa. Radium kirjat.
- Isoherranen, K. 2005. Moniammatillinen yhteistyö. Helsinki: WSOY.
- Isoherranen, K., Rekola, L. & Nurminen, R. 2008. Enemmän yhdessä - moniammatillinen yhteistyö. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.
- Järvinen, R., Lankinen, A., Taajamo, T., Veistilä, M. & Virolainen, A. 2012. Perheen parhaaksi. Perhetyön arkea. Helsinki: Edita.
- Kekoni, T., Mönkkönen, K., Hujala, A., Laulainen, S. & Hirvonen, J. 2019. Moniammatillisuus käsitteinä ja käytänteinä. Teoksessa Mönkkönen, K., Kekoni, T. & Pehkonen, A. (toim.) Moniammatillinen yhteistyö. Vaikuttava vuorovaikutus sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Gaudeamus, 15-46.
- Koivunen, P-L. 2009. Hyvä päivähoito. Työkaluja sujuvaan arkeen. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Marjamäki, P. 2017. Kehittämistoiminta sosiaalialalla. Teoksessa Kananoja, A., Lähteinen, M. & Marjamäki, P. (toim.) Sosiaalityön käsikirja. Helsinki: Tietosanoma Oy, 502-507.
- Mykkänen, J. & Böök, M-L. 2017. Moninaiset perheet ja varhaiskasvatus. Teoksessa Koivula, M., Siippainen, A. & Eerola-Pennanen, P. (toim.) Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Tampere: Vastapaino, luku 4.
- Räty, T. 2019. Lastensuojelulaki. Käytäntö ja soveltaminen. Helsinki: Edita.
- Rönkkö, L. & Rytönen, T. 2010. Monisäikeinen perhetyö. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Sudenlehti, J. 2018. Systeminen ja moninäkökulmainen ymmärrys. Teoksessa Sudenlehti, J. & Uusitalo, I. 2018. Tulevaisuuden lastensuojelu. Viljandi: Print Best OÜ, 17-33.
- Taskinen, S. 2012. Lastensuojelulain soveltaminen. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Sähköiset

Aaltio, E. & Isokuortti, N. 2019. Systeemisen lastensuojelun toimintamallin ydinelementit. Kuvaus asiakastason ydinelementeistä, tavoitteista ja toimintamekanismeista. Työpäpaperi 33/2019. THL. Viitattu 3.4.2021. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138967/Ty%c3%b6paperi%2033%20Systeemisen%20lastensuojelun%20toimintamallin%20ydinelementit%20Aaltio%20ja%20Isokuortti_VALMIS.pdf?sequence=4&isAllowed=y

Airaksinen, L. & Filppula, E. 2011. Päivähoidon ja lastensuojelun työntekijöiden kokemuksia yhteistyöstä. Opinnäytetyö. Metropolia Ammattikorkeakoulu. Viitattu 1.4.2021. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/35231/Airaksinen_Laura_Filppula_Eveliina.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Fagerström, K. 2016. Ihmissuhteita rakentava ja ylläpitävä lastensuojelu. Hackneyn malli ja systeeminen käytäntö lastensuojelutyössä. Työpäpaperi 42/2016. THL. Viitattu 8.12.2020. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131498/URN_ISBN_978-952-302-778-7.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Haarala, J. 2018. Systeeminen lastensuojelu? Sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä muuttuvasta organisaatiosta. Maisterin tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Viitattu 1.5.2021. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/60587/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201812135100.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Hackney Council 2011. Hackney at forefront of new approach to child protection. Viitattu 9.5.2021. <https://news.hackney.gov.uk/hackney-at-forefront-of-new-approach-to-child-protection/>

Isoherranen, K. 2012. Uhka vai mahdollisuus - moniammatillista yhteistyötä kehittämässä. Akateeminen väitöskirja. Sosiaalityö- ja sosiaalisen palvelun laitoksen julkaisuja 2012:18. Helsingin yliopisto. Viitattu 17.3.2021. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/37493/isoherranen_vaitoskirja.pdf

Lahtinen, P., Männistö, L. & Raivio, M. 2017. Kohti suomalaista systeemistä lastensuojelun toimintamallia. Keskeisiä periaatteita ja reunaehtoja. Työpäpaperi 7/2017. THL. Viitattu 3.4.2021. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/132169/URN_ISBN_978-952-302-827-2.pdf?sequence=1

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000. Viitattu 17.3.2021. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000812#L3>

Lastensuojelulaki 417/2007. Viitattu 11.12.2020. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=lastensuojelulaki#L5P25>

Lastensuojelun keskusliitto 2016. Yhteydenotto sosiaalihuoltoon tuen tarpeen arvioimiseksi. Viitattu 8.2.2021. <https://www.lskl.fi/teemat/yhteydenotto-sosiaalihuoltoon-tuen-tarpeen-arvioimiseksi/>

Lastensuojelun keskusliitto 2020. Lastensuojelu- ja sosiaalipalvelut. Viitattu 8.12.2020. <https://www.lastensuojelu.info/lapsiperheiden-palvelut/lastensuojelu-ja-sosiaalipalvelut/>

Mollgren, S. 2019. Monialainen yhteistyö lapsiperheiden hyvinvointipalveluissa. Kirkkonummen varhaiskasvatuksen, perhepalveluiden ja lastensuojeluhenkilöstön näkemyksiä. Opinnäytetyö. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Viitattu 16.3.2021. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/168229/Mollgren_Sara.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Pulkkinen, E. & Rauhanen, A. 2017. Varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteistyö. Jyväskylän kaupungin työntekijöiden kokemuksia yhteistyöstä. Opinnäytetyö. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Jyväskylä. Viitattu 16.3.2021. <https://core.ac.uk/download/pdf/161420773.pdf>

Somero – Hyvinvointiraportti 2019 2020. Someron kaupunki. Viitattu 19.1.2021. <https://www.somero.fi/client/somero/userfiles/hyteraportti-2019-valtuuston-hyvaksyma.pdf>

Someron kaupunki 2021. Pyydä apua. Viitattu 8.3.2021. <https://www.somero.fi/terveys-ja-hyvinvointi/lasten-ja-perheiden-palvelut/pyyda-apua325232020/>

Someron kaupunki 2020a. Lastensuojelu. Viitattu 8.12.2020. <https://www.somero.fi/terveys-ja-hyvinvointi/sosiaalipalvelut/lasten-nuorten-ja-perheiden-palvelut/lastensuojelu/>

Someron kaupunki 2020b. Perhepalvelut. Viitattu 8.12.2020. <https://www.somero.fi/terveys-ja-hyvinvointi/sosiaalipalvelut/lasten-nuorten-ja-perheiden-palvelut/perhepalvelut/>

Someron kaupunki 2020c. Varhaiskasvatus. Viitattu 8.12.2020. <https://www.somero.fi/kasvatus-ja-koulutus/varhaiskasvatus/>

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. Viitattu 8.12.2020. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>

Sosiaali- ja terveysministeriö 2017. Sosiaalihuoltolain soveltamisopas. Viitattu 3.3.2021. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80391/05_17_Sosiaalihuoltolain%20soveltamisopas.pdf

Sosiaali- ja terveysministeriö 2021a. Lastensuojelu. Viitattu 20.2.2021. <https://stm.fi/lastensuojelu>

Sosiaali- ja terveysministeriö 2021b. Palvelut perheille. Viitattu 2.4.2021. <https://stm.fi/palvelut-perheille>

Sotkanet 2020a. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 8.12.2020. <https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/taulukko/?indicator=sy52jje3LswDAA==®ion=szZ1AgA=&year=sy6rsjbs0zUEAA==&gender=t&abs=f&color=f&buildVersion=3.0-SNAPSHOT&buildTimestamp=202010160741>

Sotkanet 2020b. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 9.12.2020. <https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/taulukko/?indicator=sw7zBQA=®ion=szZ1sjbxAgA=&year=sy6rsjbs0zUEAA==&gender=t&abs=f&color=f&buildVersion=3.0-SNAPSHOT&buildTimestamp=202010160741>

Sotkanet 2020c. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 9.12.2020. <https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/taulukko?indicator=sw62tdY1stY1jDcCAA==®ion=szZ1AgA=&year=sy6rsjbs0zUEAA==&gender=t>

Sotkanet 2020d. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 9.12.2020. <https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/taulukko/?indicator=s07XBWA=®ion=szZ1sjbxAgA=&year=sy6rsjbs0zUEAA==&gender=t&abs=f&color=f&buildVersion=3.0-SNAPSHOT&buildTimestamp=202010160741>

Suomen perustuslaki 731/1999. Viitattu 11.3.2021. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019a. Lasten, nuorten ja perheiden sosiaalipalvelut. Viitattu 8.12.2020. <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/sosiaalipalvelut>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019b. Peruspalvelut. Viitattu 2.4.2021. <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020a. Mitä on lastensuojelu. Viitattu 8.12.2020. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020b. Systemisen lastensuojelun levittäminen ja juurruttaminen. Viitattu 3.3.2021. <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/systeemisen-lastensuojelun-levittaminen-ja-juurruttaminen-syty->

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2021a. Lapsiperheiden kotipalvelu. Viitattu 6.4.2021. <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/sosiaalipalvelut/kotipalvelu>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2021b. Lastensuojeluilmoitus. Viitattu 9.3.2021. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojeluilmoitus-ja-lastensuojeluasian-vireilletulo/lastensuojeluilmoitus>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2021c. Lastensuojelun palvelujärjestelmä. Viitattu 20.2.2021. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu/lastensuojelun-palvelujarjestelma>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2021d. Perhetyö. Viitattu 6.4.2021. <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/sosiaalipalvelut/perhetyo>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2021e. Tuen tarpeet ja tukimuodot. Viitattu 6.4.2021. <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/sosiaalipalvelut/tuen-tarpeet-ja-tukimuodot>

Tilastokeskus. Kuntien avainluvut. Viitattu 8.12.2020. <https://www.stat.fi/tup/alue/kuntienavainluvut.html#?active1=761&active2=SSS&year=2020>

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Viitattu 5.2.2021. https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. E-kirja. Helsinki: kustannusosakeyhtiö Tammi.

Varhaiskasvatustalaki 540/2018. Viitattu 7.12.2020. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20180540>

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Opetushallitus. Viitattu 7.12.2020. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf

Julkaisemattomat

Sorokin, M. 2020. Perusturvajohtajan haastattelu. 26.8.2020. Someron kaupunki. Somero.

Kuviot

Kuvio 1: Perhepalveluiden prosessi	12
Kuvio 2: Lastensuojeluprosessi	15
Kuvio 3: Kokemuksia yhteistyöstä	31
Kuvio 4: Huoli- ja lastensuojeluilmoitukset varhaiskasvatuksen tekeminä	33
Kuvio 5: Halukkuus lisätä yhteistyötä	36

Taulukot

Taulukko 1: Esimerkki avointen kysymysten analysoinnista	28

Liitteet

Liite 1: Kyselylomakkeen saatekirje	50
Liite 2: Kyselylomake varhaiskasvatuksen henkilöstölle	51
Liite 3: Kyselylomake lastensuojelun ja perhepalveluiden henkilöstölle	54
Liite 4: Tutkimuslupa	57

Liite 1: Kyselylomakkeen saatekirje

Kyselylomakkeen saatekirje!

Hei,

Olemme Laurea-ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijoita. Teemme Someron kaupungin tilauksesta opinnäytetyönä selvitystä varhaiskasvatuksen, perhepalveluiden ja lastensuojelun yhteistyön kehittämisestä kohti systeemistä mallia. Opinnäytetyön tavoitteena on kartoittaa, millaiseksi yhteistyö tällä hetkellä koetaan ja onko joitakin tekijöitä, jotka vaikeuttavat yhteistyötä. Lisäksi tarkoituksena on selvittää, miten työntekijöiden näkökulmasta yhteistyötä voidaan jatkossa kehittää.

Kysely lähetetään Someron kaupungin varhaiskasvatuksen, lastensuojelun ja perhepalveluiden henkilöstölle. Valmis opinnäytetyö jää Someron kaupungin käyttöön varhaiskasvatuksen, lastensuojelun ja perhepalveluiden monialaisen yhteistyön kehittämiseen.

Kyselyyn vastaaminen kestää noin 15-20 min. Kysely sisältää strukturoituja sekä avoimia kysymyksiä. Kyselyyn vastataan anonymisti ja vastaukset tullaan käsittelemään luottamuksellisesti. Vastausaikaa on kaksi viikkoa. Tarvittaessa voitte olla meihin yhteydessä sähköpostitse.

Tässä linkki Webropol-kyselyyn:

Kiitos vastauksestasi!

Ystävällisin terveisin

Henna Aalto ja Emilia Vapaavuori

Henna.Aalto@student.laurea.fi

Emilia.Vapaavuori@student.laurea.fi

Liite 2: Kyselylomake varhaiskasvatuksen henkilöstölle

**Opinnäytetyö ja tutkimus: Kohti systeemistä mallia –
Varhaiskasvatuksen, perhepalveluiden ja lastensuojelun
yhteistyön kehittäminen
KYSELY VARHAISKASVATUKSEN HENKILÖSTÖLLE**

1. Miten hyvin tunnet perhepalveluiden ja lastensuojelun tarjoamia palveluja/tukitoimia lapsille ja heidän perheilleen? Nimeä tuntemasi palvelut/tukitoimet.

2. Millaiseksi koet yhteistyön perhepalveluiden ja lastensuojelun kanssa tällä hetkellä?

- ei yhteistyötä lainkaan
- vähäisenä
- riittävänä
- hyvänä
- en osaa sanoa

3. Kirjoita perusteluja edelliselle vastaukselle

4. Minkälaisissa tilanteissa olet tehnyt yhteistyötä perhepalveluiden tai lastensuojelun kanssa?

5. Oletko tehnyt koskaan huoli-ilmoitusta tai lastensuojeluilmoitusta lapsesta tai häneen perheestään?

- Huoli-ilmoitus
- Lastensuojeluilmoitus
- En ole tehnyt ilmoituksia

6. Haluaisitko tehdä enemmän yhteistyötä perhepalveluiden ja lastensuojelun kanssa?

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa

7. Minkälaisissa tilanteissa olet kokenut, että yhteistyöstä perhepalveluiden tai lastensuojelun kanssa on ollut hyötyä? Kerro konkreettisia esimerkkejä.

8. Minkälaisissa tilanteissa yhteistyöstä perhepalveluiden tai lastensuojelun kanssa olisi ollut apua? Kerro konkreettisia esimerkkejä.

9. Onko joitakin tekijöitä, jotka mielestäsi estävät/haittaavat/vaikeuttavat yhteistyötä perhepalveluiden tai lastensuojelun kanssa?

10. Miten yhteistyötä perhepalveluiden ja lastensuojelun kanssa voisi kehittää? Kerro konkreettisia esimerkkejä.

11. Sana vapaa

Liite 3: Kyselylomake lastensuojelun ja perhepalveluiden henkilöstölle

**Opinnäytetyö ja tutkimus: Kohti systeemistä mallia –
Varhaiskasvatuksen, perhepalveluiden ja lastensuojelun
yhteistyön kehittäminen
KYSELY LASTENSUOJELUN / PERHEPALVELUIDEN
HENKILÖSTÖLLE**

1. Miten hyvin tunnet varhaiskasvatuksessa lapselle tarjolla olevia tukitoimia? Nimeä tuntemasi tukitoimet.

2. Millaiseksi koet yhteistyön varhaiskasvatuksen kanssa tällä hetkellä?

- ei yhteistyötä lainkaan
- vähäisenä
- riittävä
- hyvänä
- en osaa sanoa

3. Kirjoita perusteluja edelliselle vastaukselle

4. Haluaisitko tehdä enemmän yhteistyötä varhaiskasvatuksen kanssa?

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa

5. Minkälaisissa tilanteissa olet kokenut, että yhteistyöstä varhaiskasvatuksen kanssa on ollut hyötyä? Kerro konkreettisia esimerkkejä.

6. Minkälaisissa tilanteissa yhteistyöstä varhaiskasvatuksen kanssa olisi ollut apua? Kerro konkreettisia esimerkkejä.

7. Onko joitakin tekijöitä, jotka mielestäsi estävät/haittaavat/vaikeuttavat yhteistyötä varhaiskasvatuksen kanssa? Kerro konkreettisia esimerkkejä.

8. Miten yhteistyötä varhaiskasvatuksen kanssa voisi kehittää? Kerro konkreettisia esimerkkejä.

9. Miten systeemistä mallia voidaan hyödyntää varhaiskasvatuksen kanssa tehtävässä yhteistyössä? Kerro konkreettisia esimerkkejä.

10. Sana vapaa

Liite 4: Tutkimuslupa

Tutkimuslupahakemus

1 (3)

19.2.2021

Tutkimuslupahakemus

Työn [tutkimuksen, opinnäytetyön, jatkotutkinnon] tekijä/t:	Henna Aalto 1800864 Henna.aalto@student.laurea.fi Emilia Vapaavuori 1802673 Emilia.vapaavuori@student.laurea.fi
Koulutusohjelma/ korkeakoulu/ yliopisto:	Sosionomi AMK
Toimipiste:	Laurea-ammattikorkeakoulu Lohja
[tutkimuksen, opinnäytetyön, jatkotutkinnon] Ohjaaja/ohjaajat:	Maire Antikainen Maire.antikainen@laurea.fi
Työn/tutkimuksen nimi:	Kohti systeemistä mallia - Varhaiskasvatuksen, perhepalveluiden ja lastensuojelun yhteistyön kehittäminen
Tavoitteet/ tutkimusongelma:	Opinnäytetyön tavoitteena on Someron kaupungin toiveesta selvittää, miten varhaiskasvatuksen, perhepalveluiden ja lastensuojelun työntekijät kokevat yhteistyönsä tällä hetkellä. Selvitämme myös, mitkä tekijät mahdollisesti estävät yhteistyön toteutumisen, sekä miten yhteistyötä voidaan vielä kehittää. Toteutamme opinnäytetyömme tutkielmatyypisenä. Opinnäytetyömme eri vaiheissa teemme tiivistä yhteistyötä työelämäkumppanimme kanssa. Työn tavoitteena on tehdä näkyväksi toimijoiden yhteistyön tämänhetkinen tilanne. Opinnäytetyömme toimii selvityksenä, jonka pohjalta työelämäkumppanimme Someron kaupunki jatkaa eri toimijoiden välisen yhteistyön kehittämistä.

19.2.2021

Tarvittavien tietojen / aineistojen määrittely: Tarkka rajaus mitä tietoja tarvitaan, missä tiedostomuodossa ne tarvitaan ja miten tiedot toimitetaan tutkimusluvan hakijoille:	Toteutamme tutkimuksemme kyselytutkimuksena, joka toteutetaan Someron kaupungin Webropol-työkalun avulla sähköpostitse. Kyselymme kohderyhmä on Someron kaupungin varhaiskasvatuksen, perhepalveluiden ja lastensuojelun työntekijät. Kyselymme tulee sisältämään sekä suljettuja eli strukturoituja monivalintakysymyksiä sekä avoimia kysymyksiä. Kyselytutkimukset tulokset toimitetaan tutkimuksen tekijöille sähköisessä muodossa. Opinnäytetyömme toimii selvityksenä, jonka pohjalta työelämäkumppanimme Someron kaupunki jatkaa eri toimijoiden välisen yhteistyön kehittämistä.		
Aikataulu (noin kahden kuukauden tarkkuudella):	Syyskuu 2020: neuvottelut työelämäkumppanimme kanssa, alustava tutkimuslupa perusturvajohtajalta ja opinnäytetyömme aiheanalyysin laatiminen Joulukuu 2020: Opinnäytetyön suunnitelma valmistuu, teoriaosuuden kirjoittaminen, yhteistyö työelämäkumppanin kanssa Tammikuu - Helmikuu 2021: Kyselyn toteutus, teoriaosuuden kirjoittaminen, yhteistyö työelämäkumppanin kanssa Maaliskuu 2021: Kyselyn tulosten analysointi ja kirjaaminen opinnäytetyöhön, yhteistyö työelämäkumppanin kanssa Huhtikuu - Toukokuu 2021: Opinnäytetyön viimeistelyä, julkaisuseminaari		
Liitteet (edellyttään: tutkimussuunnitelma, kyselylomake, teema-haastattelurunko jne.):	Opinnäytetyön suunnitelma Kyselylomakkeen kysymykset Saatekirje kyselylomakkeelle		
Päätöksentekijä täyttää	Tutkimuslupa myönnetään	☒ Tutkimuslupaa ei myönnetä	
Päätöksentekijä nimi ja päivämäärä	19.2.2021 <i>ML - Majkenne Sipilä</i>		

19.2.2021

Tutkimusluvan myöntämisen ja tietojen/aineiston luovuttamisen ehtona on se, että tutkimuksen/selvityksen tekijä sitoutuu huolehtimaan tietojen käsittelystä ottaen huomioon henkilötietojen käsittelyä ja yksityisyyden suoja koskevan lainsäädännön. Tutkimuksen/selvityksen tekijä on velvollinen käyttämään tietoja/aineistoa luottamuksellisesti ja ainoastaan tämän tutkimuksen/selvityksen tekemiseksi sekä turvaamaan tarkastelemiensa henkilöiden intymiteetin ja anonymiteetin. Tutkimuksen/selvityksen toteuttamisen jälkeen aineisto hävitetään asianmukaisella tavalla.

Jos tutkimuksessa syntyy henkilötietolain mukainen henkilörekisteri, tulee liitteenä olla myös tieteellisen tutkimuksen rekisteriseloste (HetIL (523/99) 10§ ja 14§) tai rekisteriseloste (HetIL (523/99) 10§). Tarvittaessa hakemuksen liitteenä tulee olla myös tutkimuseettinen ennakoarviointilausunto.

Tutkimusluvan hakija toimittaa myönteisen päätöksen henkilölle, joka vastaa aineiston luovuttamisesta Laurea-ammattikorkeakoulun sovelluksesta. Tässä yhteydessä tutkimusluvan saanut sopii myös esim. kyselyjen lähettämisen käytännön toteuttamisesta.